

AALBORG UNIVERSITET

Valgfagsbeskrivelser KA 1. semester

Efterår 2026

Studieordning 2025: <https://studieordninger.aau.dk/2026/59/6620>

Indholdsfortegnelse

KA 1. SEMESTER.....	1
<i>Valgfag: Introduktion til dyreassisteret pædagogik, terapi og rehabilitering</i>	<i>2</i>
<i>Valgfag: Mindfulness</i>	<i>7</i>
<i>Valgfag: Træning af generelle terapeutkompetencer gennem deliberate practice (5 ECTS)</i>	<i>19</i>
<i>Valgfag: Seksualitetens psykologi.....</i>	<i>28</i>
<i>Valgfag: Diskursiv psykologi: Det diskursive sind – en kulturpsykologisk tilgang</i>	<i>36</i>
<i>Valgfag: Personlighed og Psykopatologi.....</i>	<i>43</i>

KA 1. SEMESTER

Valgfag: Introduktion til dyreassisteret pædagogik, terapi og rehabilitering

Modultitel dansk: *Introduktion til dyreassisteret pædagogik, terapi og rehabilitering*

Modultitel engelsk: *Introduction to Animal Assisted Pedagogy, Therapy, and Rehabilitation*

ECTS: 5

Placering

KA 1. semester

Modulansvarlig

Tia Hansen (TH), tia@ikk.aau.dk

Undervisere

Tia Hansen (TH), tia@ikk.aau.dk

Chalotte Glintborg (CG), cgl@ikk.aau.dk

Seminarholdere

Tia Hansen (TH), tia@ikk.aau.dk

Chalotte Glintborg (CG), cgl@ikk.aau.dk

Type og sprog

Valgfag.

Dansk. En del af litteraturen er dog på engelsk.

Mål

Viden om:

- dyrs psykosociale potentialer i menneskers liv
- mindst tre psykologiske teories bidrag til forståelse heraf
- forskningens aktuelle status ift. mindst tre typer dyreassisteret indsats
- væsentlige faldgruber ved inddragelse af dyr

Færdigheder i:

- at identificere og skelne mellem forskellige typer inddragelse af dyr
- at identificere og diskutere etiske og praktiske forudsætninger for forskellige typer inddragelse af dyr
- at anlægge et kritisk reflekteret perspektiv på konkrete cases og forslag til involvering af dyr

Kompetencer til:

- at anskue menneske-dyr forhold fra psykologisk perspektiv
- at forholde sig vidensbaseret og kritisk reflekteret til cases og anekdoter om dyrs betydning for menneskers læring og sundhed
- at formidle grundlæggende indsigter herom

Fagindhold og sammenhæng med øvrige moduler/semestre

Modulet omfatter centrale begreber, forskningsresultater og teorier om menneske-dyr-interaktion, herunder potentialer ved at inddrage dyr i pædagogiske og rehabiliteringsmæssige sammenhænge og forudsætninger for god praksis på området.

Omfang og forventet arbejdsindsats

5 ECTS svarer til 135 timers arbejdsindsats, og disse forventes fordelt på følgende måde:

Aktivitet	Timer
Forelæsningstimer	12
Evalueringer	1
Seminartimer	12
Læsning og forberedelse	110
Eksamen	0

NB: lektioner tælles som timer.

Antal forelæsninger: 4 x 3 timer

Antal forelæsningshold: 1

Antal seminartimer: 4 x 3 timer

Antal seminarhold: 1

Deltagere

Kurset henvender sig til studerende på 1. semester på kandidatuddannelsen på psykologi.

Deltagerforudsætninger

Gennemført bachelor i psykologi

Modulaktiviteter (kursusgange med videre)

Til modulet er knyttet et kursus med forelæsninger og seminarer. Det afholdes som 4 workshops a 6 timer fordelt over semestret. **OBS Alle afvikles online via zoom.**

Der arbejdes problemorienteret, idet hver workshop indeholder forelæsninger, som belyser feltet med udvalgte eksempler, samt seminartimer, hvor studerende inddrages aktivt med observationer og diskussioner. Mellem hver undervisningsgang løser den studerende derfor en lille opgave med observation og/eller resumé, og sender en kort beskrivelse før næste seminargang, hvor den bidrager til diskussionen. De konkrete opgaver udmeldes og forklares undervejs.

Ved aktiv deltagelse forstås, at den studerende deltager i undervisningen, inkl.

gruppearbejder undervejs, og løser opgaverne mellem gangene. Der gives hjemmeopgave Ved 75% aktiv deltagelse forstås for enkelhedens skyld, at man deltager i undervisningen mindst tre hele dage (eller to hele + to halve) og løser hjemmeopgaverne for to af de tre dage, hvor disse stilles.

Gang	Tid	Emne	Underviser/e
1. dag	6 x 45 minutter 3 forelæsning + 3 seminar	Menneskers forhold til andre dyr	Tia Hansen
2. dag	6 x 45 minutter 3 forelæsning + 3 seminar	Pædagogisk involvering af hund og hest	Tia Hansen
3. dag	6 x 45 minutter 3 forelæsning + 3 seminar	Dyreassisteret rehabilitering	Chalotte Glintborg & Tia Hansen
4. dag	6 x 45 minutter 3 forelæsning + 3 seminar	Terapeutisk involvering af hund og hest	Tia Hansen

Eksamen

Prøven: Aktiv deltagelse/løbende evaluering

Prøven består i tilfredsstillende aktiv deltagelse i kurset, hvilket indebærer 75 % tilstedeværelse samt indløsning af samtlige opgaver, som stilles i løbet af kurset. Disse opgaver kan bl.a. indebære aktiv deltagelse i igangværende forskningsprojekter, naturalistisk observation og fremlæggelse heraf, og/eller udfærdigelse og gensidig evaluering af reflekterende essays. De konkrete opgaver udmeldes på forhånd i semesterplanen.

Hvis den studerende ikke kan bestå ved aktiv deltagelse/løbende evaluering er der brugt et eksamensforsøg.

Syge- og reeksamen:

Skriftlig.

Prøven er individuel.

Prøven er en hjemmeopgave, med en af den studerende valgt og af den kursusansvarlige underviser godkendt problemstilling i relation til pensum.

Pensumramme: 500 sider obligatorisk litteratur.

Sidetall: 5-7 sider.

Besvarelsen bedømmes af eksaminator. Bedømmelsesform: bestået/ikke bestået

Tilladte hjælpemidler: Med visse hjælpemidler:

- De studerendes noter
- Pensum
- Anden faglig litteratur.

Der må ikke anvendes generativ AI (fx ChatGPT) i forbindelse med eksamen.

Forelæsningsmanchet/Pensum:

1. dag: Menneskers forhold til andre dyr

6 timer v/ Tia Hansen (3 timer forelæsning + 3 timer seminar)

Beskrivelse: Forelæsningen introducerer emnet, historisk og aktuelt. Der gives eksempler på inddragelse af dyr i arbejde med menneskers trivsel, og fundne effekter placeres i en bio-psyko-social model. Væsentlige distinktioner og væsentlige udfordringer ved inddragelse af dyr præsenteres og danner udgangspunkt for aktiv diskussion i det tilknyttede seminar.

Forelæsningens pensum:

- Bustad, L. (2014). Nyere opdagelser om vores forhold til naturen. *Psyke & Logos*, 35(2), 5-16. **[12 s.]**
- IAHAIO. (2018). IAHAIO White Paper. Definitions for Animal Assisted Intervention and guidelines for wellness of animals involved in AAI **[10 s.]**
- Julius, H., Beetz, A., Kotrschal, K., Turner, D., & Uvnäs-Moberg, K. (2013). Attachment to pets: An integrative view of human—animal relationships with implications for therapeutic practice. Cambridge, MA, US: Hogrefe Publishing. (uddrag: kap 1-5) **[106 s.]**

2. dag: Pædagogisk involvering af hund og hest

6 timer v/ Tia Hansen (3 timer forelæsning + 3 timer seminar)

Beskrivelse: Forelæsningen giver eksempler på inddragelse af især hunde og heste i pædagogisk arbejde. Der fokuseres på gennemgang af to eksempler: *Læsehunde*, der er en konkret interventionstype for at støtte børn med læsevanskeligheder, og hesteassisteret pædagogik i forhold til børn og unge med udviklingsmæssige udfordringer fx i autismspektret.

Forelæsningens pensum:

- Gee, N., Fine, A.H., & McCardle, P. (Eds.). (2017): *How animals help students learn. Research and practice for educators and mental-health professionals*. New York: Routledge. (Alle kapitler undtagen 3, 8, 10 og 12) **[154 s.]**
- Peters, B. C. M., & Wood, W. (2017). Autism and equine-assisted interventions: A systematic mapping review. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 47(10), 3220-3242. doi:10.1007/s10803-017-3219-9 **[23 s.]**
- Wood, D., Bruner, J. S., & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving. *Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines*, 17(2), 89-100. doi:10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381.x **[12 s.]**

3. dag: Dyreassisteret rehabilitering

6 timer v/ Chalotte Glintborg & Tia Hansen (3 timer forelæsning + 3 timer seminar)

Beskrivelse: Forelæsningen præsenterer rehabiliteringsbegrebet og giver eksempler på involvering af dyr i forskellige faser af rehabiliteringen. Foruden generel introduktion fokuserer forelæsningen på assistancehunde samt dyrs behov og velfærd. De studerende præsenteres for forskning, dilemmaer og anbefalinger for god praksis og diskuterer dette i den efterfølgende seminaritime.

Forelæsningens pensum:

- Glintborg, C., & Hansen, T. G. B. (2017). Servicehunde til mennesker med psykisk sygdom - potentialer og mulige risici. *Social Kritik*, 29(152), 30-34. **[5 s.]**

- Hansen, T. G. B. (2018). Dyreassisteret rehabilitering. In C. Glintborg (Ed.), *Rehabiliteringspsykologi. En introduktion i teori og praksis*. (s. 153-173). Danmark: Aarhus Universitetsforlag. **[21 s.]**
- Tedeschi, P., Pearson, J. A., Bayly, D., & Fine, A. H. (2015). On call 24/7—The emerging roles of service and support animals. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on animal-assisted therapy: Foundations and guidelines for animal-assisted interventions, 4th ed.* (s. 321-332). San Diego, CA, US: Elsevier Academic Press. **[12 s.]**
- Wanneberg, P. L. (2014). Disability, riding, and identity: A qualitative study on the influence of riding on the identity construction of people with disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 61(1), 67-79. doi:10.1080/1034912X.2014.878543 **[13 s.]**

4. dag: Terapeutisk involvering af hund og hest

6 timer v/ Tia Hansen (3 timer forelæsning + 3 timer seminar)

Beskrivelse: Forelæsningen gennemgår forskningsfund og teoretiske forståelsesforslag ift. to eksempler på dyreassisteret terapi: hundeassisteret terapi til børn med tilknytningsvanskeligheder og hesteassisteret terapi med en voksen målgruppe. Det diskuteres i det efterfølgende seminar i forhold til god praksis på området mht. menneskers og dyrs velfærd samt professionel etik, hvorefter der evalueres.

Forelæsningsens pensum:

- Anestis, M. D., Anestis, J. C., Zawilinski, L. L., Hopkins, T. A., & Lilienfeld, S. O. (2014). Equine-related treatments for mental disorders lack empirical support: A systematic review of empirical investigations. *J Clin Psychol*, 70(12), 1115-1132. doi:10.1002/jclp.22113 **[18 s.]**
- Julius, H., Beetz, A., Kotrschal, K., Turner, D., & Uvnäs-Moberg, K. (2013). *Attachment to pets: An integrative view of human—animal relationships with implications for therapeutic practice*. Cambridge, MA, US: Hogrefe Publishing. (uddrag: resten, dvs. kap 7-9) **[85 s.]**
- Latella, D., & Abrams, B. N. (2015). The role of the equine in animal-assisted interactions. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on animal-assisted therapy: Foundations and guidelines for animal-assisted interventions, 4th ed.* (s. 115-137). San Diego, CA, US: Elsevier Academic Press. **[23 s.]**
- Monroe, M., Whitworth, J. D., Wharton, T., & Turner, J. (2019). Effects of an Equine-Assisted Therapy program for military veterans with Self-Reported PTSD. *Society & Animals*, 1-14. **[14 s.]**

Samlet litteraturliste:

Anestis, M. D., Anestis, J. C., Zawilinski, L. L., Hopkins, T. A., & Lilienfeld, S. O. (2014). Equine-related treatments for mental disorders lack empirical support: A systematic review of empirical investigations. *J Clin Psychol*, 70(12), 1115-1132. doi:10.1002/jclp.22113 **[18 s.]**

- Bustad, L. (2014). Nyere opdagelser om vores forhold til naturen. *Psyke & Logos*, 35(2), 5-16. [12 s.]
- Julius, H., Beetz, A., Kotrschal, K., Turner, D., & Uvnäs-Moberg, K. (2013). *Attachment to pets: An integrative view of human—animal relationships with implications for therapeutic practice*. Cambridge, MA, US: Hogrefe Publishing. [191 s.]
- Gee, N., Fine, A.H., & McCardle, P. (Eds.). (2017): *How animals help students learn. Research and practice for educators and mental-health professionals*. New York: Routledge. (Alle kapitler undtagen 3, 8, 10 og 12) [154 s.]
- Glintborg, C., & Hansen, T. G. B. (2017). Servicehunde til mennesker med psykisk sygdom - potentialer og mulige risici. *Social Kritik*, 29(152), 30-34. [5 s.]
- Hansen, T. G. B. (2018). Dyreassisteret rehabilitering. In C. Glintborg (Ed.), *Rehabiliteringspsykologi. En introduktion i teori og praksis*. (s. 153-173). Danmark: Aarhus Universitetsforlag. [21 s.]
- IAHAIO. (2018). *IAHAIO White Paper. Definitions for Animal Assisted Intervention and guidelines for wellness of animals involved in AAI*. Retrieved from <http://iahaio.org/best-practice/white-paper-on-animal-assisted-interventions/> [10 s.]
- Latella, D., & Abrams, B. N. (2015). The role of the equine in animal-assisted interactions. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on animal-assisted therapy: Foundations and guidelines for animal-assisted interventions*, 4th ed. (s. 115-137). San Diego, CA, US: Elsevier Academic Press. [23 s.]
- Monroe, M., Whitworth, J. D., Wharton, T., & Turner, J. (2019). Effects of an Equine-Assisted Therapy program for military veterans with Self-Reported PTSD. *Society & Animals*, 1-14. doi: <https://doi.org/10.1163/15685306-12341572> [14 s.]
- Peters, B. C. M., & Wood, W. (2017). Autism and equine-assisted interventions: A systematic mapping review. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 47(10), 3220-3242. doi:10.1007/s10803-017-3219-9 [23 s.]
- Tedeschi, P., Pearson, J. A., Bayly, D., & Fine, A. H. (2015). On call 24/7—The emerging roles of service and support animals. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on animal-assisted therapy: Foundations and guidelines for animal-assisted interventions*, 4th ed. (s. 321-332). San Diego, CA, US: Elsevier Academic Press. [12 s.]
- Wanneberg, P. L. (2014). Disability, riding, and identity: A qualitative study on the influence of riding on the identity construction of people with disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 61(1), 67-79. doi:10.1080/1034912X.2014.878543 [13 s.]
- Wood, D., Bruner, J. S., & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving. *Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines*, 17(2), 89-100. doi:10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381.x [12 s.]

I alt 508 sider

Valgfag: Mindfulness

Modultitel dansk: Mindfulness

Modultitel engelsk: Mindfulness

ECTS: 5

Placering:

KA 1. semester

Kursusansvarlig:

Cecilie Marie Schmidt Thøgersen

Underviser:

Cecilie Marie Schmidt Thøgersen

Ida Flagstad Hejlesen

Type og sprog:

Valgfag/Dansk

Obs. Flere øvelser vil være på engelsk

Mål

Viden om:

- Centrale og klassiske teorier om mindfulness og meditation, som anvendes i vestlig psykologi.
- Videnskabelige begreber vedrørende mindfulness i videnskabshistorisk belysning.
- Forholdet mellem teori og empiri inden for mindfulness-forskningen og inden for klinisk mindfulness-forankrede anvendte retninger.
- Udvalgte dele af de østlige meditationsbaserede traditioner, med fokus på buddhismen.

Færdigheder i:

- Egen praksis med en række mindfulness-teknikker:
1) Opmærksomhed. 2) Forbindelse. 3) Indsigt. 4) Formål.
- At identificere muligheden af og forstå anvendelse af centrale mindfulnessbaserede retninger.
- At anvende, dvs. redegøre for og formidle, udvalgte metoder og praksisser i det kliniske virke.
- At vurdere psykologiske dilemmaer og etiske problemstillinger, når man anvender mindfulnessbaserede praksisser.

Kompetencer:

- At knytte viden om, færdigheder i og egen erfaring med et udvalg af mindfulnessbaserede praksisser til praktiske, konkrete dagligdags og kliniske psykologiske problemstillinger,
- således at visse af praksisserne og de psykoedukative tilgange direkte kan applikeres til det fremtidige psykologiske kliniske virke.
- Selvstændigt at kunne tage ansvar for egen fortrinsvis praktiske men også refleksionsbaserede erfaringsudvikling med emnet.

Fagindhold og sammenhæng med øvrige moduler/semestre

Modulet er et praksisforankret dannelsesforløb med fokus på den kognitive, den relationelle & den eksistentielle dimension. Modulet introducerer til mindfulness-baserede interventioner i forskningen og den kliniske psykologi.

Den mindfulness- og compassion baserede tilgang til behandling af psykisk mistrivsel har som speciale eksisteret i over 30 år. Evidensen for effekter og udforskning af specifikke virkningsmekanismer vokser i omfang og kvalitet. Genstandsfeltet er bredt, idet brug af meditative metoder såvel anvendes som 'sindets og åndens dannelse' praksisser, som anvendes til behandling af angst, stress, depression, ensomhed og fysisk og psykisk mistrivsel i bred forstand. Metoderne er ofte anvendt bredt og tværfagligt af sundhedsprofessionerne, men det er åbenlyst, at psykologien, der i sin essens beskæftiger sig med og bidrager med metoder til mental trivsel, skal uddanne kommende psykologer til at have en bred vifte af metoder til at arbejde med at kunne opbygge mental trivsel. Metoder man som uddannet psykolog ikke blot har kendskab til men også erfaring med selv at anvende. Særligt dette sidste: At få egen erfaring med metoderne, er dette valgfags fokus.

Omfang og forventning:

5 ECTS svarer til 135 timers arbejdsindsats, og disse forventes fordelt på følgende måde:

Aktivitet	Timer
<i>4 forelæsninger à 4 timer</i>	16
<i>Evalueringer</i>	2
<i>8 online seminargange à 1 time</i>	8
<i>Læsning & forberedelse</i>	54
<i>Øvelser, praksisser og gensidig supervision</i>	55
<i>Eksamen</i>	Aktiv deltagelse

Antal forelæsninger: 4 x 4

Antal forelæsningshold: 1

Antal seminar- og øvelsestimer: 8

Antal seminarhold: 1

Deltagere: Interesserede studerende på kandidatuddannelsen. Max. 25 studerende.

Deltagerforudsætninger: Indskrevet ved psykologikandidatuddannelsen, AAU.

Modulaktiviteter (kursusgange med videre)

Til modulet er knyttet et kursus med forelæsninger, seminarer og øvelser. Det afholdes som 4 fysiske mødegange á 4 timer = 16 timer. Her indimellem er der 8 online mødegange á 1 time, der hver gang består af psykoedukation og specifikke øvelser og praksisser.

Tilsammen 24 timer fordelt over 8 uger.

Der arbejdes problemorienteret, dels ved at hver forelæsningsgang belyser med udvalgte eksempler og øvelser, dels ved at de studerende i seminar- og øvelsestimerne inddrages aktivt med øvelser, refleksion og gensidig supervision.

Aktivitet	Tidsslot	Titel	Underviser/ Seminarholder
1. forelæsning (fysisk fremmøde) <i>Uge 1</i>	4 timer	Mindfulness' baggrund; definition og forskning Introduktion til Healthy Minds App og første hjemmepraksistema: Opmærksomhed.	Cecilie Marie Thøgersen
2.-3. seminargang (digitalt) <i>Uge 1-2</i>	2 x 1 time	Psykoedukation & øvelser om: Opmærksomhed.	Cecilie Marie Thøgersen
4. forelæsning (fysisk fremmøde) <i>Uge 3</i>	4 timer	Introduktion til andet hjemmepraksistema: Forbindelse. Herunder fokus på compassion-begrebet; definition og forskning.	Cecilie Marie Thøgersen
5. seminargang (digitalt) <i>Uge 3/4</i>	1 time	Psykoedukation og øvelser om: Forbindelse	Cecilie Marie Thøgersen
6. forelæsning (fysisk fremmøde) <i>Uge 5</i>	4 timer	Introduktion til tredje og fjerde hjemmepraksistema: Indsigt og formål. Herunder terapifokus; mødet mellem humanistisk psykologi og mindfulness; fokus på eksistentiel psykologi.	Cecilie Marie Thøgersen
7. seminargang (digitalt) <i>Uge 5</i>	1 time	Psykoedukation og øvelser om: Indsigt	Cecilie Marie Thøgersen

8. seminargang (digitalt) <i>Uge 6</i>	1 time	Psykoedukation og øvelser om: Formål	Cecilie Marie Thøgersen
9. seminargang (digitalt) <i>Uge 7</i>	1 time	Øvelser med udgangspunkt i Naturbaseret mindfulness (forberedelse til forelæsning 4)	Ida Flagstad Hejlesen
10. forelæsning (fysisk fremmøde) <i>Uge 7/8</i>	4 timer	Naturbaseret mindfulness: baggrund, teori og praksis	Ida Flagstad Hejlesen
11. seminargang (digitalt) <i>Uge 8</i>	1 time	Øvelser med udgangspunkt i Naturbaseret mindfulness	Ida Flagstad Hejlesen
12. seminargang (digitalt) <i>Uge 8/9</i>	1 time	Overblik og afslutning	Cecilie Thøgersen

Eksamen

Aktiv deltagelse/løbende evaluering.

Prøven består i tilfredsstillende aktiv deltagelse i kurset, hvilket indebærer 75 % tilstedeværelse samt indløsning af samtlige opgaver, som stilles i løbet af kurset. Hvis den studerende ikke kan bestå ved aktiv deltagelse/løbende evaluering er der brugt et eksamensforsøg.

Syge- og reeksamen:

Skriftlig.

Prøven er individuel.

Prøven er en hjemmeopgave, med en af den studerende valgt og af den kursusansvarlige underviser godkendt problemstilling i relation til pensum.

Pensumramme: 500 sider obligatorisk litteratur.

Sidetæl: 5-7 sider.

Besvarelsen bedømmes af eksaminator. Bedømmelsesform: Bestået/ikke bestået.

Tilladte hjælpemidler: Med visse hjælpemidler:

- De studerendes noter
- Pensum
- Anden faglig litteratur.

Der må ikke anvendes generativ AI (fx ChatGPT) i forbindelse med eksamen.

Forelæsningsmanchet/Pensum:

1. Forelæsning - Mindfulness' baggrund; definition og forskning

4 timer v/ Cecilie Marie Thøgersen

Der holdes en overordnet og generel forelæsning om:

- Metoderne og praksisserne strukturelt set.
- Virkningsmekanismer og effekter: Hvilke metoder virker på hvad og hvorfor?
- Håndtering af psykologiske mistrivselstemaer som angst, depression og stress med metoderne.
- Metodernes anvendelse i forhold til forskellige typer kronisk sygdom, komplekse symptom- og sygdomsbilleder og alderssvækkelse.

Introduktion til Healthy Minds App og første hjemmepraksis-tema: Opmærksomhed

Hjerneforskeren Richard Davidson & kollegaers forskning gennem tre årtier har ført til en specifik struktur for, hvordan man kan arbejde med mental sundhed. App'en 'Healthy Minds' er den foreløbige kulmination på Center for Healthy Minds' omfattende forsknings- og kliniske arbejde. App'en præsenterer en lang række mindfulness- og compassion-baserede praksisser, skiftevis med psykoedukative speaks, der forklarer især den kognitive baggrund og det forskningsmæssige belæg for de valgte praksisser. App'ens praksisser samler essensen fra de videnskabeligt undersøgte retninger: Mindfulness-Based-Stress-Reduction (MBSR), Mindfulness-Based-Cognitive-Therapy (MBCT), Acceptance and Commitment Therapy (ACT), Compassion Cultivation Training (CCT) og Mindful Self Compassion (MSC), såvel som at praksisserne er forankret i en sekulariseret oversættelse af visse østlige kontemplative tilgangsmåder til mindfulness.

Litteratur:

- Kold, M. & Hansen, K.E. (2018). 7. *Mindfulness*, s. 89-114 I C. Glintborg (Red.), Rehabiliteringspsykologi – en introduktion i teori og praksis. Aarhus Universitetsforlag. **[25 s.]**
- van Agteren, J., Iasiello, M., Lo, L., Bartholomaeus, J., Kopsaftis, Z., Carey, M., & Kyrios, M. (2021). A systematic review and meta-analysis of psychological interventions to improve mental wellbeing. *Nature Human Behaviour*, 5(5), 631-652. **[21 s.]**
- Goldberg, S. B., Riordan, K. M., Sun, S., & Davidson, R. J. (2022). The empirical status of mindfulness-based interventions: A systematic review of 44 meta-analyses of randomized controlled trials. *Perspectives on Psychological Science*, 17(1), 108-130. **[23 s.]**
- Dahl, C. J., Wilson-Mendenhall, C. D., & Davidson, R. J. (2020). The plasticity of well-being: A training-based framework for the cultivation of human flourishing. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117(51), 32197-32206. **[9 s.]**
- Goldberg, S. B., Imhoff-Smith, T., Bolt, D. M., Wilson-Mendenhall, C. D., Dahl, C. J., Davidson, R. J., & Rosenkranz, M. A. (2020). Testing the efficacy of a multicomponent, self-guided, smartphone-based meditation app: Three-armed randomized controlled trial. *JMIR mental health*, 7(11), e23825. **[21 s.]**

99 s.

2. Forelæsning - Introduktion til andet hjemmepraksistema: Forbindelse. Herunder fokus på compassion-begrebet; definition og forskning

4 timer v/ Cecilie Marie Thøgersen

Compassion-trænings formål er at øge empati, robusthed samt prosocial adfærd. Der gennemgås studier og reviews, der beskæftiger sig med virkningsmekanismerne bag. Deltagere oplever bl.a. en øget følelse af forbundethed og fælles medmenneskelighed med andre, flere positive emotioner, nedsat stress og negative følelser samt større modstandsdygtighed mod disse. Forskning viser også fysiologiske ændringer i hjerneregioner, der spiller en rolle i tilknytning, omsorg og medfølelse. Mediatorer inkluderer bl.a. øget selv-compassion, mindfulness, emotionsregulering og kognitiv omvurdering. Compassion-træning har, udover ændringer i hjerneregioner, også en lang række fysiologiske effekter, herunder påvirkning af markører for biologisk alder.

Så reduktion af stress, angst og depression er positive psykologiske effekter. Men væsentligst effekt af compassion-fokusset er givetvis, udover en mere venlig attitude over for en selv, styrkede relationer og en større følelse af at høre til.

Litteratur:

- CFT: Gilbert, P. (2014). The origins and nature of compassion focused therapy. *British Journal of Clinical Psychology*, 53(1), 6-41. **[35 s.]**
- MSC: Germer, C., & Neff, K. (2019). Mindful self-compassion (MSC). In *Handbook of mindfulness-based programmes* (s. 357-367). Routledge. **[10 s.]**
- Eller: Germer, C. K., & Neff, K. D. (2013). Self-compassion in clinical practice. *Journal of clinical psychology*, 69(8), 856-867. **[11 s.]**
- CTT: Goldin, P. R., & Jazaieri, H. (2017). The compassion cultivation training (CCT) program. *The Oxford handbook of compassion science*, 235-245. **[9 s.]**
- Luberto, C. M., Shinday, N., Song, R., Philpotts, L. L., Park, E. R., Fricchione, G. L., & Yeh, G. Y. (2018). A systematic review and meta-analysis of the effects of meditation on empathy, compassion, and prosocial behaviors. *Mindfulness*, 9, 708-724. **[16 s.]**
- Le Nguyen, K. D., Lin, J., Algoe, S. B., Brantley, M. M., Kim, S. L., Brantley, J., ... & Fredrickson, B. L. (2019). Loving-kindness meditation slows biological aging in novices: Evidence from a 12-week randomized controlled trial. *Psychoneuroendocrinology*, 108, 20-27. **[7 s.]**
- Hansen, N. H., Fjorback, L. O., Frydenberg, M., & Juul, L. (2021). Mediators for the effect of compassion cultivating training: a longitudinal path analysis in a randomized controlled trial among caregivers of people with mental illness. *Frontiers in Psychiatry*, 2198. **[16 s.]**
- Hansen, N. H., Juul, L., Pallesen, K. J., & Fjorback, L. O. (2021). Effect of a compassion cultivation training program for caregivers of people with mental illness in Denmark: a randomized clinical trial. *JAMA Network Open*, 4(3), e211020-e211020. **[16 s.]**

115 s.

3. Forelæsning - Introduktion til tredje og fjerde hjemmepraksistema: Indsigt og formål.

Herunder terapifokus; mødet mellem humanistisk psykologi og mindfulness; fokus på eksistentiel psykologi.

4 timer v/ Cecilie Marie Thøgersen

Der zoomes ind på forskelle, ligheder og forudsætningsforhold mellem, hvordan indsigt forstås i henholdsvis buddhistisk og vestlig psykologi.

Der fokuseres på betydningen af underviserens / terapeutens / den sundhedsprofessionelles egen fysiske og mentale trivsel, rolle og erfaring med metoderne.

Derudover vil introduceres til temaet om formål som har sit faglige grundlag eksistenspsykologien, der beskæftiger sig med mening, mål, værdier, livet, aleneheden og døden som grundvilkår. Disse store og egentlig abstrakte spørgsmål gøres med praksisserne og øvelserne lidt mere konkrete.

Litteratur:

- Elsass, P., & Lhundup, K. (2011). *Buddhas veje: En introduktion til buddhistisk psykologi*. Dansk Psykologisk Forlag. (s. 15-25 & 153-234. **[50 s.]**)
- Geller, S. M. (2003). Becoming whole: A collaboration between experiential psychotherapies and mindfulness meditation/ganz werden: Eine zusammenarbeit von experienziellen psychotherapien und achtsamkeitsmeditation/volviéndose pleno/a: Una colaboración entre psicoterapias experienciales y la meditación "Mindfulness". *Person-Centered & Experiential Psychotherapies*, 2(4), 258-273. **[15 s.]**
- Gehrt, T. B., Frostholm, L., Obermann, M. L., & Berntsen, D. (2022). Thought characteristics in patients with severe health anxiety: A comparison with obsessive–compulsive disorder and healthy controls. *Psychology of Consciousness: Theory, Research, and Practice*. **[11 s.]**
- Hirshberg, M. J., Colaianne, B. A., Greenberg, M. T., Inkelas, K. K., Davidson, R. J., Germano, D., ... & Roeser, R. W. (2022). Can the Academic and Experiential Study of Flourishing Improve Flourishing in College Students? A Multi-university Study. *Mindfulness*, 13(9), 2243-2256. **[14 s.]**
- Jiwani, Z., Lam, S. U., Davidson, R. J., & Goldberg, S. B. (2022). Motivation for Meditation and Its Association with Meditation Practice in a National Sample of Internet Users. *Mindfulness*, 13(10), 2641-2651. **[10 s.]**
- Kubzansky, L. D., Kim, E. S., Boehm, J. K., Davidson, R. J., Huffman, J. C., Loucks, E. B., ... & Moskowitz, J. T. (2023). Interventions to modify psychological well-being: Progress, promises, and an agenda for future research. *Affective Science*, 1-11. **[11 s.]**
- Park, C. L., Kubzansky, L. D., Chafouleas, S. M., Davidson, R. J., Keltner, D., Parsafar, P., ... & Wang, K. H. (2022). Emotional well-being: What it is and why it matters. *Affective Science*, 1-11. **[11 s.]**
- Parsons, C. E., Jensen, K. L., Roepstorff, A., Fjorback, L. O., & Linehan, C. (2019). Designing technology tools to support engagement in mindfulness-based interventions: an analysis of teacher and student experiences. *Digital Health*, 5, 2055207619868550. **[13 s.]**
- Singla, R. (2011). Origins of mindfulness & meditation interplay of eastern & western psychology. *Psyke & Logos*, 32(1) **[20 s.]**

145 s.

4. Forelæsning – Naturbaseret mindfulness: baggrund, teori og praksis

4 timer v/ Ida Flagstad Hejlesen

Der holdes en forelæsning om naturbaseret mindfulness med udgangspunkt i psykologisk teori og empirisk forskning. Forelæsningen kombineres med konkrete naturterapi-øvelser, der levendegør og forankrer teoretiske pointer om opmærksomhed, sansning og nærvær i naturen. Øvelserne veksler med forelæsningen og efterfølges af fælles refleksion i plenum.

Forelæsningen dækker:

- **Hvad er naturbaseret mindfulness?** Definition og afgrænsning i forhold til klassisk mindfulness (MBSR/MBCT). Hvad tilfører naturen, og hvad er det særlige ved at praktisere mindfulness i og med naturen?
- **Teoretisk fundament:** Attention Restoration Theory (ART) – Kaplan & Kaplans teori om naturens genopbyggende effekt på opmærksomhed og kognitiv kapacitet. De fire komponenter: *being away*, *extent*, *fascination* og *compatibility*.
- **Virkningsmekanismer:** Hvad sker der, når mindfulness kombineres med natureksponering? Og hvorfor naturen kan gøre mindfulness lettere at praktisere, særligt for utrænede udøvere.
- **Empirisk forskning:** Gennemgang af centrale studier om effekter af naturbaseret mindfulness; forskning i, hvad der virker, for hvem og hvorfor.
- **Klinisk anvendelse:** Hvordan kan naturbaseret mindfulness integreres i rehabilitering og psykologisk praksis? Perspektiver på tilgængelighed og målgrupper, herunder eksempler fra eksisterende intervention med blinde og svagsynede med fokus på psykosocial rehabilitering.
- **Kritiske perspektiver:** Hvad vinder og hvad mister vi, når natur trækkes ind i en klinisk ramme og måles som intervention? Forholdet til recovery-perspektivet og spørgsmålet om, hvem naturbaserede interventioner gavner og på hvilke præmisser.

Forberedelse – hjemmeøvelser inden undervisningen:

De studerende bedes gennemføre udvalgte øvelser fra følgende programmer inden undervisningsdagen:

- *Naturterapeutisk mindfulness* – Kræftens Bekæmpelse ([Naturterapeutisk mindfulness - Kræftens Bekæmpelse](#))
- *Naturpausen* – Fredensborg Kommune ([Naturpausen](#))

Øvelserne danner afsæt for refleksion og diskussion på dagen.

Litteratur:

- Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15(3), 169–182. [14 s.]
- Djernis, D., Lerstrup, I., Poulsen, D., Stigsdotter, U., Dahlgaard, J., & O'Toole, M. (2019). A systematic review and meta-analysis of nature-based mindfulness: Effects of moving mindfulness training into an outdoor natural setting. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(17), 3202. [ca. 18 s.]
- Jessen, N. H., Løvschall, C., Skejød, S. D., et al. (2025). Effect of nature-based health interventions for individuals diagnosed with anxiety, depression and/or experiencing stress — a systematic review and meta-analysis. [ca. 20 s.]

- Madsen, L. S., Ryom, K., Nielsen, L. J., Poulsen, D. V., & Jessen, N. H. (2026). Nature-based health interventions for people with mild to moderate anxiety, depression, and/or stress: Identifying target groups, professionals, mechanisms, and outcomes through a Delphi study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 23(1), 126. **[ca. 14 s.]**
- Choe, E. Y., Jorgensen, A., & Sheffield, D. (2020). Does a natural environment enhance the effectiveness of Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR)? Examining the mental health and wellbeing, and nature connectedness benefits. *Landscape and Urban Planning*, 202, 103886. **[ca. 14 s.]**
- Van Gordon, W., Shonin, E., & Richardson, M. (2018). Mindfulness and nature. *Mindfulness*, 9, 1655–1658. **[4 s.]**

84 s.

Samlet pensumliste

- Choe, E. Y., Jorgensen, A., & Sheffield, D. (2020). Does a natural environment enhance the effectiveness of Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR)? Examining the mental health and wellbeing, and nature connectedness benefits. *Landscape and Urban Planning*, 202, 103886. **[ca. 14 s.]**
- Dahl, C. J., Wilson-Mendenhall, C. D., & Davidson, R. J. (2020). The plasticity of well-being: A training-based framework for the cultivation of human flourishing. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117(51), 32197-32206. **[9 s.]**
- Djernis, D., Lerstrup, I., Poulsen, D., Stigsdotter, U., Dahlggaard, J., & O'Toole, M. (2019). A systematic review and meta-analysis of nature-based mindfulness: Effects of moving mindfulness training into an outdoor natural setting. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(17), 3202. **[ca. 18 s.]**
- Elsass, P., & Lhundup, K. (2011). Buddhas veje: En introduktion til buddhistisk psykologi. Dansk Psykologisk Forlag. (s. 15-25 & 153-234). **[50 s.]**
- Geller, S. M. (2003). Becoming whole: A collaboration between experiential psychotherapies and mindfulness meditation/ganz werden: Eine zusammenarbeit von experienziellen psychotherapien und achtsamkeitsmeditation/volviéndose pleno/a: Una colaboración entre psicoterapias experienciales y la meditación "Mindfulness". *Person-Centered & Experiential Psychotherapies*, 2(4), 258-273. **[15 s.]**
- Germer, C., & Neff, K. (2019). Mindful self-compassion (MSC). In *Handbook of mindfulness-based programmes* (s. 357-367). Routledge. **[10 s.]**
- Eller: Germer, C. K., & Neff, K. D. (2013). Self-compassion in clinical practice. *Journal of clinical psychology*, 69(8), 856-867. **[11 s.]**
- Gilbert, P. (2014). The origins and nature of compassion focused therapy. *British Journal of Clinical Psychology*, 53(1), 6-41. **[35 s.]**
- Goldberg, S. B., Imhoff-Smith, T., Bolt, D. M., Wilson-Mendenhall, C. D., Dahl, C. J., Davidson, R. J., & Rosenkranz, M. A. (2020). Testing the efficacy of a multicomponent, self-guided, smartphone-based meditation app: Three-armed randomized controlled trial. *JMIR mental health*, 7(11), e23825. **[21 s.]**

- Goldberg, S. B., Riordan, K. M., Sun, S., & Davidson, R. J. (2022). The empirical status of mindfulness-based interventions: A systematic review of 44 meta-analyses of randomized controlled trials. *Perspectives on Psychological Science*, 17(1), 108-130. **[23 s.]**
- Goldin, P. R., & Jazaieri, H. (2017). The compassion cultivation training (CCT) program. *The Oxford handbook of compassion science*, 235-245. **[9 s.]**
- Gehrt, T. B., Frostholm, L., Obermann, M. L., & Berntsen, D. (2022). Thought characteristics in patients with severe health anxiety: A comparison with obsessive-compulsive disorder and healthy controls. *Psychology of Consciousness: Theory, Research, and Practice*. **[11 s.]**
- Hansen, N. H., Fjorback, L. O., Frydenberg, M., & Juul, L. (2021). Mediators for the effect of compassion cultivating training: a longitudinal path analysis in a randomized controlled trial among caregivers of people with mental illness. *Frontiers in Psychiatry*, 2198. **[16 s.]**
- Hansen, N. H., Juul, L., Pallesen, K. J., & Fjorback, L. O. (2021). Effect of a compassion cultivation training program for caregivers of people with mental illness in Denmark: a randomized clinical trial. *JAMA Network Open*, 4(3), e211020-e211020. **[16 s.]**
- Hirshberg, M. J., Colaianne, B. A., Greenberg, M. T., Inkelas, K. K., Davidson, R. J., Germano, D., ... & Roeser, R. W. (2022). Can the Academic and Experiential Study of Flourishing Improve Flourishing in College Students? A Multi-university Study. *Mindfulness*, 13(9), 2243-2256. **[14 s.]**
- Jessen, N. H., Løvschall, C., Skejød, S. D., et al. (2025). Effect of nature-based health interventions for individuals diagnosed with anxiety, depression and/or experiencing stress — a systematic review and meta-analysis. **[ca. 20 s.]**
- Jiwani, Z., Lam, S. U., Davidson, R. J., & Goldberg, S. B. (2022). Motivation for Meditation and Its Association with Meditation Practice in a National Sample of Internet Users. *Mindfulness*, 13(10), 2641-2651. **[10 s.]**
- Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15(3), 169–182. **[14 s.]**
- Kold, M. & Hansen, K.E. (2018). 7. Mindfulness, s. 89-114 I C. Glintborg (Red.), Rehabiliteringspsykologi – en introduktion i teori og praksis. Aarhus Universitetsforlag. **[25 s.]**
- Kubzansky, L. D., Kim, E. S., Boehm, J. K., Davidson, R. J., Huffman, J. C., Loucks, E. B., ... & Moskowitz, J. T. (2023). Interventions to modify psychological well-being: Progress, promises, and an agenda for future research. *Affective Science*, 1-11. **[11 s.]**
- Le Nguyen, K. D., Lin, J., Algoe, S. B., Brantley, M. M., Kim, S. L., Brantley, J., ... & Fredrickson, B. L. (2019). Loving-kindness meditation slows biological aging in novices: Evidence from a 12-week randomized controlled trial. *Psychoneuroendocrinology*, 108, 20-27. **[7 s.]**
- Luberto, C. M., Shinday, N., Song, R., Philpotts, L. L., Park, E. R., Fricchione, G. L., & Yeh, G. Y. (2018). A systematic review and meta-analysis of the effects of meditation on empathy, compassion, and prosocial behaviors. *Mindfulness*, 9, 708-724. **[16 s.]**
- Madsen, L. S., Ryom, K., Nielsen, L. J., Poulsen, D. V., & Jessen, N. H. (2026). Nature-based health interventions for people with mild to moderate anxiety, depression,

and/or stress: Identifying target groups, professionals, mechanisms, and outcomes through a Delphi study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 23(1), 126. **[ca. 14 s.]**

Park, C. L., Kubzansky, L. D., Chafouleas, S. M., Davidson, R. J., Keltner, D., Parsafar, P., ... & Wang, K. H. (2022). Emotional well-being: What it is and why it matters. *Affective Science*, 1-11. **[11 s.]**

Parsons, C. E., Jensen, K. L., Roepstorff, A., Fjorback, L. O., & Linehan, C. (2019). Designing technology tools to support engagement in mindfulness-based interventions: an analysis of teacher and student experiences. *Digital Health*, 5, 2055207619868550. **[13 s.]**

Singla, R. (2011). Origins of mindfulness & meditation interplay of eastern & western psychology. *Psyke & Logos*, 32(1) **[20 s.]**

van Agteren, J., Iasiello, M., Lo, L., Bartholomaeus, J., Kopsaftis, Z., Carey, M., & Kyrios, M. (2021). A systematic review and meta-analysis of psychological interventions to improve mental wellbeing. *Nature Human Behaviour*, 5(5), 631-652. **[21 s.]**

Van Gordon, W., Shonin, E., & Richardson, M. (2018). Mindfulness and nature. *Mindfulness*, 9, 1655–1658. **[4 s.]**

I alt ca. 442 sider

De resterende 57 siders litteratur, der er til rådighed, bliver transkriberet af udvalgte guidede øvelser og psykoedukative speaks. Dette så de studerende har egne materialer, de kan bruge, når de selv skal undervise i mindfulness.

6 af de 8 online mødegange – og oplæg til gentagende hjemmepraksis - tager deres udgangspunkt i Healthy Minds App'en. Den er en blanding af psykoedukative speaks og guidede øvelser. Den har et omfang, så kurset ikke kan nå alle øvelser. Kerneøvelserne udvælges og formidles, både så den studerende selv kan praktisere, og så den studerende klargøres til selv at kunne formidle og anvende i sit praktiske virke. De øvrige to online mødegange tager udgangspunkt i øvelser indenfor naturbaseret mindfulness fra programmerne: *Naturterapeutisk mindfulness – Kræftens Bekæmpelse* ([Naturterapeutisk mindfulness - Kræftens Bekæmpelse](#)) og *Naturpausen – Fredensborg Kommune* ([Naturpausen](#)).

Valgfag: Træning af generelle terapeutkompetencer gennem deliberate practice (5 ECTS)

Modultitel dansk: *Træning af generelle terapeutkompetencer gennem deliberate practice*

Modultitel engelsk: *Deliberate practice training of general psychotherapeutic skills*

ECTS: 5

Placering

KA 1. semester

Modulansvarlig

Ole Karkov Østergård, karkov@ikk.aau.dk

Undervisere

Ole Karkov Østergård, karkov@ikk.aau.dk

Type og sprog

Valgfag – dansk

Mål

Den studerende skal opnå:

Viden om:

- generelle psykoterapeutiske færdigheder og kompetencer (non-specifikke terapeutiske faktorer)
- process-outcome forskning inden for psykoterapi

Færdigheder i:

- at arbejde med sin egen følelsesmæssige indstilling, empati og responsivitet
- etablering af en terapeutisk alliance og håndtering af alliancebrud
- at kunne formulere og kommunikere et interpersonelt fokus for behandlingen på baggrund af en caseformulering

Kompetencer:

- at kunne identificere og arbejde med egne psykoterapeutiske færdigheder, som er fælles på tværs af psykoterapeutiske retninger
- at kunne stå for egen videre faglige udvikling på feltet

Fagindhold og sammenhæng med øvrige moduler/semestre

Kurset præsenterer den nyeste forskning i centrale dele af klinisk psykologi gennem forelæsninger, rollespil, og hjemmeopgaver med træning af generelle terapeutfærdigheder.

Kurset giver for det første en teoretisk indføring i centrale psykoterapeutiske færdigheder og kompetencer, som har betydning for den psykoterapeutiske proces og udbytte på tværs af psykoterapeutiske retninger. Derfor bliver disse kompetencer også ofte kaldt "non-specifikke" eller "fælles faktorer". Disse omfatter empati og responsivitet, den terapeutiske alliance, reparation af alliancebrud, formulering af et interpersonelt fokus og terapeutisk ekspertise. Der er solid empirisk evidens for betydningen af disse fælles faktorer, således er det blevet anslået, at de forklarer ca. fem gange så meget af effekten af psykoterapi sammenlignet med teknikker, som er specifikke for en bestemt terapiretning. Der er dermed god grund til at sætte fokus på og træne disse fælles færdigheder og kompetencer. Kurset giver derfor for det andet rig mulighed for, at kursUSDeltagerne kan arbejde med egne terapeutiske færdigheder ved at rollespille terapisituationer og ved at respondere som terapeuter på videoklip med skuespillere, som spiller virkelige klienter. Kurset er derfor både teoretisk og anvendelsesorienteret. Kurset er udviklet sammen med Professor Stig Poulsen, Psykologisk Institut, Københavns Universitet.

Omfang og forventning

Seks kursusdage med i alt 23 timers undervisning. Den første introduktionsgang er på 3 timer, efterfulgt af fem kursusgange af 4 timers varighed. Dertil kommer læsning og hjemmeopgaver, hvor den studerende skal svare på terapivideoer og give feedback til medstuderende via onlineplatformen Skillsetter.

Det er en forudsætning for deltagelse i kurset, at den studerende køber adgang til Skillsetter (koster aktuelt 390 DKK).

Den første del af hver kursusdag er teoretisk. Her vil underviserne afholde forelæsninger om de centrale begreber og teorier inden for non-specifikke terapeutiske faktorer: Empati og responsivitet, den terapeutiske alliance, reparation af alliancebrud, formulering af et interpersonelt fokus og terapeutisk ekspertise. Den anden del af kurset er anvendelsesorienteret og følger principperne for deliberate practice. KursUSDeltagerne vil her se terapivideoer eller terapidemonstrationer og derefter rollespille terapisituationer ud fra en case, hvor I deltagerne skifte mellem at være terapeut, klient (case udleveres) og feedbackteam. Rollespillene vil blive videooptaget, så der er mulighed for at terapeuterne kan få feedback fra underviser og hinanden. KursUSDeltagerne skal imellem hver kursusgang bruge onlineplatformen "Skillsetter" til at træne deres terapeutiske færdigheder ved at se og respondere som terapeuter på videoklip med klienter i specifikke terapisituationer (fx hvor terapeuten bliver kritiseret). De studerende får feedback på deres svar fra underviser og fra medstuderende, som således også skal give feedback til medstuderende som en del af kurset. Der bliver sandsynligvis en mulighed for at tilføje en AI-generet feedback til jeres terapeut svar i Skillsetter, men det vil være frivilligt og en add-on, som ikke erstatter feedback fra underviser og medstuderende.

5 ECTS svarer til 135 timers arbejdsindsats, og disse forventes fordelt på følgende måde:

Aktivitet	Timer
5 forelæsninger à 2 timer og 1 à 3 timer	13
Evalueringer (forskning)	3
5 seminartimer a 2 timer	10

Læsning og forberedelse	109
Eksamen	0

NB: lektioner tælles som timer.

Antal forelæsninger: 5 x 2 (1 x 3)

Antal forelæsningshold: 1

Antal seminartimer: 5 x 2

Antal seminarhold: 1

Deltagere

Kurset er et valgfag på psykologi, 1. semester på kandidatuddannelsen.

Deltagerforudsætninger

Studerende på kandidatdelen af psykologiuddannelsen

Modulaktiviteter (kursusgange mv.)

Antal forelæsningshold: 1

Antal forelæsninger: 5 dage med 2 x 45 min. og 1 dag med 3 x 45 min. I alt 13 timer.

Aktivitet	Tidsslot	Titel	Underviser/ Seminarholder
1. Forelæsning	3 x 45 min.	Introduktion	Ole Karkov Østergård
2. Forelæsning og seminargang	4 x 45 min.	Empati og responsivitet – teori og praksis	Ole Karkov Østergård
3. Forelæsning og seminargang	4 x 45 min.	Etablering af den terapeutiske alliance –teori og praksis	Ole Karkov Østergård
4. Forelæsning og seminargang	4 x 45 min.	Håndtering af alliancebrud – teori og praksis	Ole Karkov Østergård
5. Forelæsning og seminargang	4 x 45 min.	Caseformulering – teori og praksis	Ole Karkov Østergård
6. Forelæsning og seminargang	4 x 45 min.	Terapeutisk ekspertise – en syntese – teori og praksis	Ole Karkov Østergård

Eksamen:

Valgfaget består ved tilfredsstillende aktiv deltagelse, hvilket indebærer 75% tilstedeværelse samt indløsning af samtlige opgaver, som stilles i løbet af kurset, hvilket inkluderer læsning af litteratur, aktiv deltagelse i rollespil og diskussioner og besvarelse af alle hjemmeopgaver, hvor terapeutiske færdigheder trænes i onlineplatformen Skillsetter (bemærk at den studerende selv skal betale for adgang til Skillsetter, aktuelt 390 DKK). Skulle en studerende ikke bestå ved aktiv tilfredsstillende deltagelse har man brugt sit første prøveforsøg og

reeksamen tæller som 2. prøveforsøg (individuel, skriftlig hjemmeopgave, 5-7 sider, problemstilling godkendt af underviser).

Bedømmelsesform: bestået/ikke bestået.

Tilladte hjælpemidler: Med visse hjælpemidler:

- De studerendes noter
- Pensum
- Anden faglig litteratur.

Der må ikke anvendes generativ AI (fx ChatGPT) i forbindelse med eksamen.

Modulaktiviteter (kursusgange med videre)

1. Forelæsning: Introduktion

3 timer v/ Ole Karkov Østergård

Her får kursUSDeltagerne en introduktion til kurset, dets formål og organisering. Underviserne vil præsentere Jerome Franks teori om non-specifikke faktorer i psykoterapi, Bruce Wampolds kontekstuelle model, forskning i terapeutens betydning for effekten af psykoterapi samt deliberate practice begrebet. Desuden inddeles deltagerne i grupper og vi snakker om den praktiske organisering af kurset.

Undervisningsressourcer: Skillsetter

2. Forelæsning og seminargang: Eksploration, parafrasering, spejling og empati

4 timer v/ Ole Karkov Østergård

Temaet for den anden undervisningsgang er fleksibelt terapeutisk nærvær, hvor kursUSDeltagerne i den første del vil få en dybere teoretisk forståelse af nogle af de basale hjælpefærdigheder, som vi arbejdede med på PPI. Underviseren vil gennemgå teori og forskning vedrørende responsivitet, empati, tilknytningsmønstre, modoverføring og compassion med den vanskelige klient. I den anden del skal kursUSDeltagerne træne disse færdigheder. Det gøres for det første ved at rollespille i mindre grupper. Rollespillene optages på video, så der er mulighed for at få feedback fra underviser og medstuderende (videoerne slettes herefter). For det andet skal kursUSDeltagerne træne færdighederne ved at lave hjemmeopgaver, hvor de responderer som terapeuter på tre videoklip af terapisituationer. De studerendes svar til terapivideoerne optages på video, så der er mulighed for at modtage og give feedback til medstuderende og underviser inden næste undervisningsgang.

Undervisningsressourcer: Video med Carl Rogers, udleveret case og Skillsetter

Pensum:

- Elliott, R., Bohart, A. C., Watson, J. C., & Murphy, D. (2018). Therapist Empathy and Client Outcome: An Updated Meta-Analysis. *Psychotherapy*, 55(4), 399-410. doi:10.1037/pst000175. **[12 s.]**

- Gabbard, G. O. (2001). A Contemporary Psychoanalytic Model of Countertransference. *Journal of Clinical Psychology: In Session*, 57(8), 983–991. [9 s.]
- Greenberg, Leslie S.; Elliott, Robert (1997). Varieties of empathic responding. In: Bohart, Arthur C. & Greenberg, Leslie S. (Eds.), *Empathy reconsidered: New directions in psychotherapy* (s. 167-186) Washington, DC, US: American Psychological Association [20 s.]
- Ivey, A. E. Ivey, M. B. and Carlos P. Zalaquett C. P. (2016). *Essentials of intentional interviewing : counseling in a multicultural world* (Third edition. ed., s. 50-129). Boston, Massachusetts: Cengage Learning. [80 s.]
- Rogers, C. R. (1957). The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change. *Journal of Counseling Psychology*, 21, 95-103 [9 s.]
- Rogers, C. R. (1975). Empathic: An unappreciated way of being. *Journal of Counseling Psychology*, 5, 2-10 [9 s.]
- Wampold, B. E. (2015). How important are the common factors in psychotherapy? An update. *World Psychiatry*, 14(3), 270-277. [8 s.]

3. Forelæsning og seminargang: Etablering af den terapeutiske alliance

3 timer v/ Ole Karkov Østergård

Til denne undervisningsgang bygger vi videre på sidste undervisningsgang, idet terapeutens autenticitet, varme og accept, empati og responsivitet er vigtige for opbygning af den terapeutiske alliance. Begrebet om den terapeutiske alliance stammer fra den psykoanalytiske tradition, men senere har bl.a. Carl Rogers med sin klient-centrerede terapi ydet væsentlige bidrag til forståelse af alliancen. Efter Bordin (1979) opfattes den terapeutiske alliance i dag hovedsageligt som en fælles faktor karakteriseret ved tre aspekter: (1) enighed om terapiens målsætning, (2) enighed om terapiens arbejdsopgaver og (3) det emotionelle bånd mellem klient og terapeut. Alliancen er den bedst dokumenterede non-specifikke eller fælles faktor i psykoterapi, således inkluderede meta-analysen af Flückiger, Del Re, Wampold og Horvath (2018) mere end 30.000 terapiforløb og fandt, at en god terapeutisk alliance har stor betydning for det terapeutiske udbytte på tværs af terapietninger. Efter forelæsningen vil vi arbejde med den terapeutiske alliance i praksis. Her vil vi træne etablering af den terapeutiske alliance gennem rollespil og ved at respondere på terapivideoer i Skillsetter.

Undervisningsressourcer: Video med Leslie Greenberg. Three approaches to psychotherapy with a female client – the next generation. Terapivideo med demonstration af Jon Carlson, udleveret case og Skillsetter.

Forelæsningens pensum:

- Ackerman, S. J., & Hilsenroth, M. J. (2003). A review of therapist characteristics and techniques positively impacting the therapeutic alliance. *Clinical Psychology Review*, 23(1), 1-33. doi:10.1016/S0272-7358(02)00146-0. [34 s.]

- Bachelor, A. (1995). Clients' perception of the therapeutic alliance: A qualitative analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 42(3), 323–337 [15 s.]
- Bordin, E. S. (1979). The generalizability of the psychoanalytic concept of the working alliance. *Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 16, 252-260 [9 s.]
- Flückiger, C., Del Re, A. C., Wampold, B. E., & Horvath, A. O. (2018). The alliance in adult psychotherapy: A meta-analytic synthesis. *Psychotherapy (Chicago, Ill.)*, 55(4), 316-340. [25 s.]
- Hougaard, E. (2019). *Psykoterapi: teori og forskning* (3. reviderede udgave ed.). Kap 10, s. 307-356. Kbh.: Dansk Psykologisk Forlag. [49 s.]
- Lavik, K. O., Frøysa, H., Bratneb, K. F., McLeod, J., & Moltu, C. (2018). The first sessions of psychotherapy: A qualitative meta-analysis of alliance formation processes. *Journal of Psychotherapy Integration*, 28(3), 348–366 [19 s.]
- Ulvenes, P. G., Berggraf, L., Hoffart, A., Stiles, T. C., Svartberg, M., McCullough, L., & Wampold, B. E. (2012). Different Processes for Different Therapies: Therapist Actions, Therapeutic Bond, and Outcome. *Psychotherapy*, 49(3), 291-302. doi:10.1037/a0027895 [12 s.]

4. Forelæsning og seminargang: Reparation af alliancebrud

3 timer v/ Ole Karkov Østergård

På fjerde undervisningsgang vil vi gennemgå teorien og forskningen i betydningen af at kunne identificere og reparere alliancebrud. Udgangspunktet er Safran-gruppens model, der skelner mellem konfrontations- og tilbagetrækningsmarkører for alliancebrud. De inddeler endvidere arbejdet med alliancebrud i 4 faser, som inkluderer at opdage alliancebruddet, udforske det empatisk og hjælpe klienten med at udtrykke bagvedliggende følelser og oplevelser, fx af sårbarhed eller vrede. Efter forelæsningen vil vi se et videoklip, som demonstrerer reparation af alliancebrud, hvorefter vi skal øve os i at opdage og reparere alliancebrud gennem rollespil til undervisningen og ved som hjemmeopgave at respondere på terapivideoer, hvor der sker alliancebrud.

Undervisningsressourcer: Terapivideo med demonstration af Catherine Eubanks-Carter, udleveret case og Skillsetter.

Forelæsningsens pensum:

- Eubanks, C. F & Muran, J. C. (2022). Rupture Resolution Rating Scale (3RS): Manual version 2022. Mount Sinai Beth Israel. [41 s.]
- Eubanks-Carter, F., Muran, J. C., & Safran, J. D. (2018). Alliance Rupture Repair: A Meta-Analysis. *Psychotherapy*, 55(4), 508-519 [12 s.]
- Eubanks-Carter, C., Muran, J. C., & Safran, J. D. (2015a). Alliance-focused training. *Psychotherapy*, 52(2), 169-173. doi:10.1037/a0037596. [5 s.]
- Hill, C. E. (2010). Qualitative studies of negative experiences in psychotherapy. In J. C. Muran & J. P. Barber (Eds.), *The therapeutic alliance: An evidence-based guide to practice* (s. 63–73). New York, NY: Guilford Press. [11 s.]

- Muran, J. C, Eubanks, F. C., Samstag, W. L. (2023). Introduction: Rupture in a Wicked and Wonderful World. In: Rupture and Repair in Psychotherapy - A Critical Process for Change (2023). Eubanks, F. C., Samstag, W. L. & Muran, J. C (Editors). American Psychological Association, s. 3-20 **[17 s.]**

5. Forelæsning og seminargang: Formulering af et interpersonelt fokus

3 timer v/Ole Karkov Østergård

Den femte undervisningsgang vil have fokus på caseformulering, herunder deres definition og rolle i klinisk praksis, forskning, samt forskellige tilgange og eksempler på caseformuleringer. Et eksempel på en sådan tilgang er Luborsky, der formulerer klientens centrale interpersonelle eller relationelle konflikt ud fra tre aspekter: klientens interpersonelle ønske, respons fra den anden og selvets respons. Efter forelæsningen skal kursusedtagerne arbejde i grupper med at formulere et fokus ud fra en videocase. Endelig skal kursusedtagerne rollespille en relationsepisode og lave hjemmeopgaver, hvor de skal prøve at formulere et interpersonelt mønster og kommunikere dette til klienten.

Undervisningsressourcer: Videocase ved Hanna Levenson, udleveret case og Skillsetter.

Forelæsningens pensum:

- Eells, T. D. (2002). Formulation. In M. Hersen and W. Sledge (Eds.), *The encyclopedia of psychotherapy* (s. 815–822). New York: Academic Press. **[8 s.]**
- Eells, T.D., Kendjelic, E.M., & Lucas, C.P. (1998). What's in a case formulation? Development and use of a content coding manual. *Journal of Psychotherapy Practice and Research*, 7, 144-153. **[10 s.]**
- Luborsky, L. & Barrett, M. S. (2007). The core conflictual relationship theme: A basic case formulation method. In T. D. Eells (Ed.), *Handbook of psychotherapy case formulation*, 2nd ed. (s. 105-135). New York: Guilford Press. **[34 s.]**

6. Forelæsning og seminargang: Terapeutisk ekspertise – en syntese

3 timer v/Ole Karkov Østergård

Til den sidste undervisningsdag vil vi integrere bidragene fra de foregående fire gange. Dernæst vil vi snakke om, hvordan vi som terapeuter kan respondere empatisk på vanskelige klienter, både i opbygningen af en alliance, kommunikation af et interpersonelt fokus, samt ved alliancebrud. Efter forelæsningen vil underviseren lave en demonstration på plenum, hvorefter kursusedtagerne i rollespil arbejder med at respondere empatisk, etablere en terapeutisk alliance og formulere et interpersonelt fokus. Hovedfokus vil her være på, hvordan vi lytter, spørger ind til og kommunikerer med klienten. Den sidste hjemmeopgave udleveres, hvor der igen skal responderes på tre terapivideoer og gives feedback til medstuderende.

Undervisningsressourcer: Udleveret case, Skillsetter.

Forelæsningens pensum:

- Hill, C. E., Spiegel, S. B., Hoffman, M. A., Kivlinghan, Jr, D. M. & Gelso, C. J. (2017). Therapist expertise in psychotherapy revisited. *The Counseling Psychologist*, 45(1): 7-53. **[47 s.]**
- Tracey, T. J., Wampold, B. E., Lichtenberg, J. W., & Goodyear, R. K. (2014). Expertise in psychotherapy: An elusive goal? *American Psychologist*, 69(3), 218-229 **[12 s.]**
- UCL Competence Framework: Generic Psychotherapeutic Competences **[13 s.]**

Samlet pensumliste

- Ackerman, S. J., & Hilsenroth, M. J. (2003). A review of therapist characteristics and techniques positively impacting the therapeutic alliance. *Clinical Psychology Review*, 23(1), 1-33. doi:10.1016/S0272-7358(02)00146-0. **[34 s.]**
- Bachelor, A. (1995). Clients' perception of the therapeutic alliance: A qualitative analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 42(3), 323–337. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.42.3.323>. **[15 s.]**
- Bordin, E. S. (1979). The generalizability of the psychoanalytic concept of the working alliance. *Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 16, 252-260 **[9 s.]**
- Eells, T. D. (2002). Formulation. In M. Hersen and W. Sledge (Eds.), *The encyclopedia of psychotherapy* (s. 815–822). New York: Academic Press. **[8 s.]**
- Eells, T.D., Kendjelic, E.M., & Lucas, C.P. (1998). What's in a case formulation? Development and use of a content coding manual. *Journal of Psychotherapy Practice and Research*, 7, 144-153. **[10 s.]**
- Elliott, R., Bohart, A. C., Watson, J. C., & Murphy, D. (2018). Therapist Empathy and Client Outcome: An Updated Meta-Analysis. *Psychotherapy*, 55(4), 399-410. doi:10.1037/pst0000175. **[12 s.]**
- Eubanks, C. F & Muran, J. C. (2022). Rupture Resolution Rating Scale (3RS): Manual version 2022. Mount Sinai Beth Israel. **[41 s.]**
- Eubanks-Carter, C., Muran, J. C., & Safran, J. D. (2015a). Alliance-focused training. *Psychotherapy*, 52(2), 169-173. doi:10.1037/a0037596. **[5 s.]**
- Flückiger, C., Del Re, A. C., Wampold, B. E., & Horvath, A. O. (2018). The alliance in adult psychotherapy: A meta-analytic synthesis. *Psychotherapy (Chicago, Ill.)*, 55(4), 316-340. **[25 s.]**
- Gabbard, G. O. (2001). A Contemporary Psychoanalytic Model of Countertransference. *Journal of Clinical Psychology: In Session*, 57(8), 983–991. **[9 s.]**
- Greenberg, L. S.; Elliott, R. (1997). Varieties of empathic responding. In: Bohart, Arthur C. & Greenberg, Leslie S. (Eds.), *Empathy reconsidered: New directions in psychotherapy* (s. 167-186) Washington, DC, US: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10226-000>. **[20 s.]**
- Hill, C. E. (2010). Qualitative studies of negative experiences in psychotherapy. In J. C. Muran & J. P. Barber (Eds.), *The therapeutic alliance: An evidence-based guide to practice* (s. 63–73). New York, NY: Guilford Press. **[11 s.]**

- Hill, C. E., Spiegel, S. B., Hoffman, M. A., Kivlinghan, Jr, D. M. & Gelso, C. J. (2017). Therapist expertise in psychotherapy revisited. *The Counseling Psychologist*, 45(1): 7-53. **[47 s.]**
- Hougaard, E. (2019). *Psykoterapi: teori og forskning* (3. reviderede udgave ed.). Kap 10, s. 307-356. Kbh.: Dansk Psykologisk Forlag. **[49 s.]**
- Ivey, A. E. Ivey, M. B. and Carlos P. Zalaquett C. P. (2016). *Essentials of intentional interviewing : counseling in a multicultural world* (Third edition. ed., pp 50-129). Boston, Massachusetts: Cengage Learning. **[80 s.]**
- Lavik, K. O., Frøysa, H., Brattebø, K. F., McLeod, J., & Moltu, C. (2018). The first sessions of psychotherapy: A qualitative meta-analysis of alliance formation processes. *Journal of Psychotherapy Integration*, 28(3), 348–366. <https://doi.org/10.1037/int0000101>. **[19 s.]**
- Luborsky, L. & Barrett, M. S. (2007). The core conflictual relationship theme: A basic case formulation method. In T. D. Eells (Ed.), *Handbook of psychotherapy case formulation*, 2nd ed. (s. 105-135). New York: Guilford Press. **[34 s.]**
- Muran, J. C, Eubanks, F. C., Samstag, W. L. (2023). Introduction: Rupture in a Wicked and Wonderful World. In: Rupture and Repair in Psychotherapy - A Critical Process for Change (2023). Eubanks, F. C., Samstag, W. L. & Muran, J. C (Editors). American Psychological Association, s. 3-20. <https://doi.org/10.1037/0000306-001>. **[17 s.]**
- Rogers, C. R. (1957). The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change. *Journal of Counseling Psychology*, 21, 95-103 **[9 s.]**
- Rogers, C. R. (1975). Empathic: An unappreciated way of being. *Journal of Counseling Psychology*, 5, 2-10 **[9 s.]**
- Tracey, T. J., Wampold, B. E., Lichtenberg, J. W., & Goodyear, R. K. (2014). Expertise in psychotherapy: An elusive goal? *American Psychologist*, 69(3), 218-229. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/a0035099>. **[12 s.]**
- UCL Competence Framework: Generic Psychotherapeutic Competences. (https://www.ucl.ac.uk/pals/sites/pals/files/migrated-files/Humanistic_generic_competences.pdf) **[13 s.]**
- Ulvenes, P. G., Berggraf, L., Hoffart, A., Stiles, T. C., Svartberg, M., McCullough, L., & Wampold, B. E. (2012). Different Processes for Different Therapies: Therapist Actions, Therapeutic Bond, and Outcome. *Psychotherapy*, 49(3), 291-302. doi:10.1037/a0027895 **[12 s.]**
- Wampold, B. E. (2015). How important are the common factors in psychotherapy? An update. *World Psychiatry*, 14(3), 270-277. **[8 s.]**

I alt 508 sider

Valgfag: Seksualitetens psykologi

Modultitel dansk: *Seksualitetens psykologi*

Modultitel engelsk: *Psychological approaches to Sexuality*

ECTS: 5

Placering

KA 1. semester

Modulansvarlig

Michelle Angelica Lind Kaptain

Undervisere

Michelle Angelica Lind Kaptain, mianlika@ikk.aau.dk

Charlotte Amalie Fynbo Stevang

Yoon Frederiksen

Type og sprog

Valgfag – dansk

Læringsmål

Viden

Den studerende skal gennem modulet opnå viden om og forståelse af

- Relevante begreber, tematikker og forskningsresultater på det sexologiske område
- Kritiske perspektiver på sexologisk klinisk praksis, teori og forskningsmetodologi

Færdigheder

Den studerende skal gennem modulet opnå færdigheder i at

- Beskrive og redegøre for relevante begreber og tematikker inden for psykologiske aspekter af sexologien
- Beskrive og redegøre for relevante metodiske og analytiske tilgange til sexologiske problemstillinger
- Reflektere over ovenstående i konkret afgrænsede sammenhænge baseret på cases og kliniske problemstillinger

Kompetencer

Den studerende skal gennem modulet opnå kompetencer til

- at kunne analysere, diskutere og vurdere forskellige tilgange til seksuelle problemstillinger

- anvende ovenstående viden og færdigheder til teoretisk og metodisk at undersøge relevante seksuelle problemstillinger på en selvstændig, velargumenteret, nuanceret og kritisk måde

Modulets indhold

Modulet indeholder en kritisk gennemgang af den menneskelige seksualitets mangfoldighed med henblik på at formidle en basal indsigt i sexologi, således at den studerende både får en grundig viden om og forståelse af, samt evne til refleksion over sexologiske teorier og kliniske problemstillinger. Dette involverer indsigt i nyere forskning, i kliniske, begrebslige og metodiske forhold, samt videnskabsteoretiske og historiske perspektiver.

Eksamen

Aktiv deltagelse/løbende evaluering

Prøven består i tilfredsstillende aktiv deltagelse i kurset, hvilket indebærer 75 % tilstedeværelse samt indløsning af samtlige opgaver, som stilles i løbet af kurset. Disse opgaver vil bl.a. indebære gruppearbejde med fordybelse i specifikke problemstillinger i relation til undervisningen eller selvstændige skriftlige produkter, der skal afleveres på Moodle.

Syge- og reeksamen:

Skriftlig.

Prøven er individuel.

Prøven er en hjemmeopgave, med en af den studerende valgt og af den kursusansvarlige underviser godkendt problemstilling i relation til pensum.

Pensumramme: 500 sider obligatorisk litteratur.

Sidetæl: 5-7 sider.

Besvarelsen bedømmes af eksaminator. Bedømmelsesform: Bestået/ikke bestået.

5 ECTS svarer til 135 timers arbejdsindsats, og disse forventes fordelt på følgende måde:

Aktivitet	Timer
4 forelæsninger à 2 timer og 1 à 3 timer	11
Evalueringer	3
5 seminar timer a 2 timer	10
Læsning og forberedelse	111
Eksamen	0

NB: lektioner tælles som timer.

Antal forelæsninger: 4 x 2 + 1 x 3

Antal forelæsningshold: 1

Antal seminar timer: 5 x 2

Antal seminarhold: 1

Plan over undervisning *Seksualitetens psykologi* – kandidat valgfag, 5 ECTS-point

Aktivitet	Tidsslot	Titel	Underviser/ Seminarholder
1.forelæsning & seminar	5 x 45 min.	Introduktion til valget Seksuelle funktionsnedsættelser og behandling samt Forskning i seksualitet	<i>Michelle Kaptain</i>
2.forelæsning & seminar	4 x 45 min.	Hæmmet eller impulsstyret? Seksualitet efter overgreb samt behandlingen af hyperseksualitet	<i>Michelle Kaptain</i>
3.forelæsning & seminar	4 x 45 min	Fra barn til voksen – menneskets psykoseksuelle udvikling	<i>Yoon Frederiksen</i>
4.forelæsning & seminar	4 x 45 min.	Kønsidentitet og kønsbekræftende behandling	<i>Charlotte Amalie Stevang</i>
5.forelæsning & seminar	4 x 45 min.	LGBTQ-området, etniske minoriteter og etik i sexologisk behandling Afrunding af valgfaget	<i>Michelle Kaptain</i>

1. Forelæsning og seminargang: Introduktion, seksuelle funktionsnedsættelser og behandling, samt forskning i seksualitet

5 timer v/ *Michelle Kaptain*

Vi indleder med at skabe overblik over feltet, samt indkredse formålet med valgfaget. Typiske seksuelle problemstillinger præsenteres med fokus på psykologens rolle i behandlingen, den bio-psyko-sociale model samt kulturens rolle inddrages og der præsenteres forskellige modeller for udredning og diagnosticering. Vi undersøger grænseflader mellem psykisk og somatisk sygdom, samt seksuelle dysfunktioner.

I det efterfølgende seminar vil der være fokus på forskningen i sexologien og den studerende får mulighed for at undersøge en problemstilling gennem litteratursøgning og debat.

Litteratur:

- DePesa, N. & Cassisi, J. (2017) *Affective and Autonomic Responses to Erotic Images: Evidence of Disgust-Based Mechanisms in Female Sexual Interest/Arousal Disorder*, The Journal of Sex Research, 54:7, 877-886, DOI: 10.1080/00224499.2016.1252307 [9 s.]
- Giraldi, A., (2019) *Seksuelle problemer og dysfunktioner – et overblik* i Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 32: (711 – 735) [24 s.]
- Graugaard, C., Giraldi, A. & Møhl, B. (2019) *Hvad er Sexologi?* I Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 1 (s. 13 – 39) [26 s.]
- Hvid, M., Heede, D., Frisch, M., Giraldi, A. og Graugaard, C. (2019) *Forskning i seksualitet* i Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 8: (s. 195 – 217) [22 s.]

- Kristensen, E. *Seksualitet og psykisk sygdom* i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 22: (s. 501 – 527) **[26 s.]**
- Lafortune, D. et al. (2024) *Is Sexual Aversion a Distinct Disorder or a Trans-Diagnostic Symptom across Sexual Dysfunctions? A Latent Class Analysis*, *Journal of Sex & Marital Therapy*, 50:1, 105-120, DOI: 10.1080/0092623X.2023.2261933 **[15 s.]**
- Møhl, B., Giralardi, A. og Graugaard, C. (2019) *At arbejde klinisk-sexologisk* i Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 31 (s. 687 – 711) **[24 s.]**

Supplerende litteratur:

- Master, N. T. (et al.) *Sexual scripts among young heterosexually active men and women: Continuity and change*, *Sex Res.* 2013 July ; 50(5): 409–420
doi:10.1080/00224499.2012.661102.

I alt: 146 s.

2. Forelæsning og seminargang: Hæmmet eller impulsstyret? Seksualitet efter overgreb samt behandlingen af Kompulsiv seksualitet (CSBD)

4 timer v/ Michelle Kaptain

I denne anden forelæsning er fokus på patienter, der har oplevet seksuelle krænkelser og hvordan disse kan indvirke på det seksuelle funktionsniveau. Efterfølgende ser vi på fænomenerne hyperseksualitet, seksuel afhængighed og tvangspræget seksualitet med fokus på ætiologi og behandling. Desuden undersøger vi grænseflader til parafili og kriminelle seksuelle handlinger. Endelig vil emnet seksualterapi med par blive gennemgået.

I seminaret vil vi diskutere vores egen rummelighed overfor patienter med krænkende adfærd, samt øve os at optage anamnese.

Litteratur:

- Hald, G. M. (2019) *Seksuelle afhængighedstilstande* i Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 41 (s. 935 – 949) **[15 s.]**
- Hilden, M. & Jensen, A. H. (2019) *Seksuelle krænkelser af voksne* i Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 43 (s. 977 – 1001) **[24 s.]**
- Elrafe, H. & Jamali, Q. (2021) *Assessment and treatment of hypersexuality: a review* *BJPsych Advances*. 2022;28(3):198-205. doi:10.1192/bja.2021.68 **[7 s.]**
- Lins, K. K. (2023) *Kompetente par: En vejledning i par- og sexterapi*, kap. 1, 2, 3, 6 + 7 Akademisk Forlag, København **[41 s.]**

I alt 87 s.

Supplerende litteratur:

- Møhl, B., Bech-Jessen, J. & Graugaard, C. (2019) *Parafilier og parafile forstyrrelser* i Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 40 (s. 905 – 935) **[30 s.]**
- lasenza, S. (2020) *Transforming Sexual Narratives – A Relational Approach to Sex Therapy*, Routledge

3. Forelæsning og seminargang: Fra barn til voksen – menneskets psykoseksuelle udvikling

I denne forelæsning med efterfølgende seminar får vi besøg af Yoon Frederiksen, som er psykolog, phd. og certificeret psychosexologist fra European Society for Sexual Medicine (ESSM). Yoon vil fokusere på den levende seksualitet, der udvikler sig fra fødsel og ind i ældrelivet. Desuden vil vi fokusere på parterapi og tilknytningsmønstre.

Litteratur:

- Graugaard, C. (2019) *Ungdommens seksualitet*, i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 10 (s. 235-259): **[24 s.]**
- Graugaard, C. & Frisch, M. (2019) *Voksenalderens seksualitet*, i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 11 (s. 259-279): **[20 s.]**
- Oxlund, B., Møhl, B & Graugaard, C. (2019) *Ældrelivets seksualitet*, i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 10 (s. 235-259): **[24 s.]**
- Zeuthen, K. (2019) *Barndommens seksualitet*, i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 9 (s. 217-235): **[18 s.]**

I alt 86 s.

4. Forelæsning og seminargang: Kønsidentitet og kønsbekræftende behandling

I denne forelæsning får vi besøg af psykolog Charlotte Amalie Stevang, som er kandidat i neuropsykologi fra AAU og arbejder med udredning og behandling på Center for kønsidentitet (CKI) på Aalborg Universitetshospital. Her vil fokus være på køn, kønsidentitet, minoritetstress og behandling af kønsinkongruens.

I seminaret skal den studerende udforme et kort interview og anvende dette til at undersøge hvordan psykologen arbejder med kønsidentitet i praksis.

Litteratur:

- Dhejne, C. & Giralaldi, A. (2019) *Kønsinkongruens*, i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 14 (s. 317-343): **[36 s.]**
- Dhejne, C., Van Vlerken, R., Heylens, G. & Arcelus, J. (2016) *Mental health and gender dysphoria: A review of the literature*, International Review of Psychiatry, 28:1, 44-57, DOI: 10.3109/09540261.2015.1115753 **[13 s.]**

I alt 49 s.

Supplerende litteratur:

- E. Coleman, et al. (2022) Standards of Care for the Health of Transgender and Gender Diverse People, Version 8, International Journal of Transgender Health, 23:sup1, S1-S259, DOI: 10.1080/26895269.2022.2100644 [260 s.]

5. Forelæsning og seminargang: LGBTQ-området, etniske minoriteter og etik i sexologisk behandling

I denne afsluttende undervisningsgang er der fokus på de minoriteter, som ikke så ofte søger hjælp for seksuelle dysfunktioner, selvom forskning viser at de, i højere grad end majoriteten, har brug for den. Vi ser på risikofaktorer og beskyttende faktorer ved etniske minoriteter og LGBTQ personers livsvilkår og seksualitet, samt barrierer for at opsøge behandling.

I seminaret vil fokus være på de mange etiske dilemmaer, der kan opstå, når psykologen arbejder med seksualiteten hos en minoritetsperson.

Litteratur:

- Frederick, D. A., John, H. K. S., Garcia, J. R., & Lloyd, E. A. (2018). Differences in Orgasm Frequency Among Gay, Lesbian, Bisexual, and Heterosexual Men and Women in a U.S. National Sample. Archives of sexual behavior, 47(1), 273–288 [11 s.]
- Graugaard, C. & Møhl, B. (2019) Seksualitet i et psykosocialt perspektiv i Graugaard et al., (2019), Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet, Munksgaard, kap. 4 (s. 103 - 143: [40 s.]
- Harvey, P., Jones, E., & Copulsky, D. (2023). The Relational Nature of Gender, the Pervasiveness of Heteronormative Sexual Scripts, and the Impact on Sexual Pleasure. Archives of sexual behavior, 52(3), 1195–1212. [17 s.]
- Jayne, A., Koch, J. M., & Federici, D. J. (2021). Predictors of sex anxiety: Emphasis on religion in childhood, religious values, and family communication. Sexuality & Culture: An Interdisciplinary Quarterly, 25(2), 525–539. [14 s.]
- Liu, F., Wang, N., Chung, M. C., & Chui, H. (2023). Heterosexist events and psychological problems: internalized homophobia as a mediator and perceived parental support as a moderator. Psychology & Sexuality, 15(1), 82–96. [14 s.]
- Kappel, K. & Hedinsdóttir, K. (2019) Seksualitetens etik i Graugaard et al., (2019), Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet, Munksgaard, kap. 6 (s. 161- 179) [18 s.]
- Shala, A., Këllezi, B., Wakefield, J. R. H., & Stevenson, C. (2024). How social norms shape the long-term consequences of war rape: A mixed-method qualitative exploration. Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology, 30(3), 338–349. [11 s.]
- Sodemann, M. & Hawwa, A. (2019) Seksualitet i et tværkulturelt perspektiv i Graugaard et al., (2019), Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet, Munksgaard, kap. 15 (s. 343 – 369) [26 s.]
- Silva, A. C. M., Sei, M. B., & Vieira, R. B. A. P. (2021). Family, religion, and sex education among women with vaginismus: A qualitative study. Psicologia: Teoria e Prática, 23(3), 1–24. doi:10.5935/1980-6906/ePTPCP13276 [25 s.]

Samlet litteraturliste

- DePesa, N. & Cassisi, J. (2017) *Affective and Autonomic Responses to Erotic Images: Evidence of Disgust-Based Mechanisms in Female Sexual Interest/Arousal Disorder*, The Journal of Sex Research, 54:7, 877-886, DOI: 10.1080/00224499.2016.1252307 [9 s.]
- Dhejne, C. & Giraldi, A. (2019) *Kønsinkongruens*, i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 14 (s. 317-343): [36 s.]
- Dhejne, C., Van Vlerken, R., Heylens, G. & Arcelus, J. (2016) *Mental health and gender dysphoria: A review of the literature*, International Review of Psychiatry, 28:1, 44-57, DOI: 10.3109/09540261.2015.1115753 [13 s.]
- Elrafei, H. & Jamali, Q. (2021) *Assessment and treatment of hypersexuality: a review* BJPsych Advances. 2022;28(3):198-205. doi:10.1192/bja.2021.68 [7 s.]
- Frederick, D. A., John, H. K. S., Garcia, J. R., & Lloyd, E. A. (2018). Differences in Orgasm Frequency Among Gay, Lesbian, Bisexual, and Heterosexual Men and Women in a U.S. National Sample. Archives of sexual behavior, 47(1), 273–288. <https://doi.org/10.1007/s10508-017-0939-z> [11 s.]
- Giraldi, A., (2019) *Seksuelle problemer og dysfunktioner – et overblik* i Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 32: (711 – 735) [24 s.]
- Graugaard, C. (2019) *Ungdommens seksualitet*, i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 10 (s. 235-259): [24 s.]
- Graugaard, C. & Frisch, M. (2019) *Voksenalderens seksualitet*, i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 11 (s. 259-279): [20 s.]
- Graugaard, C., Giraldi, A. & Møhl, B. (2019) *Hvad er Sexologi?* I Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 1 (s. 13 – 39) [26 s.]
- Graugaard, C. & Møhl, B. (2019) *Seksualitet i et psykosocialt perspektiv* i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 4 (s. 103 - 143): [40 s.]
- Hald, G. M. (2019) *Seksuelle afhængighedstilstande* i Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 41 (s. 935 – 949) [15 s.]
- Harvey, P., Jones, E., & Copulsky, D. (2023). The Relational Nature of Gender, the Pervasiveness of Heteronormative Sexual Scripts, and the Impact on Sexual Pleasure. Archives of sexual behavior, 52(3), 1195–1212. [17 s.]
- Hilden, M. & Jensen, A. H. (2019) *Seksuelle krænkelser af voksne* i Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 43 (s. 977 – 1001) [24 s.]
- Hvid, M., Heede, D., Frisch, M., Giraldi, A. og Graugaard, C. (2019) *Forskning i seksualitet* i Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 8: (s. 195 – 217) [22 s.]

- Jayne, A., Koch, J. M., & Federici, D. J. (2021). Predictors of sex anxiety: Emphasis on religion in childhood, religious values, and family communication. *Sexuality & Culture: An Interdisciplinary Quarterly*, 25(2), 525–539. **[14 s.]**
- Kappel, K. & Hedinsdóttir, K. (2019) Seksualitetens etik i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 6 (s. 161- 179) **[18 s.]**
- Kristensen, E. *Seksualitet og psykisk sygdom* i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 22: (s. 501 – 527) **[26 s.]**
- Lafortune, D. et al. (2024) *Is Sexual Aversion a Distinct Disorder or a Trans-Diagnostic Symptom across Sexual Dysfunctions? A Latent Class Analysis*, *Journal of Sex & Marital Therapy*, 50:1, 105-120, DOI: 10.1080/0092623X.2023.2261933 **[15 s.]**
- Lins, K. K. (2023) *Kompetente par: En vejledning i par- og sexterapi*, kap. 1, 2, 3, 6 + 7 Akademisk Forlag, København **[41 s.]**
- Liu, F., Wang, N., Chung, M. C., & Chui, H. (2023). Heterosexist events and psychological problems: internalized homophobia as a mediator and perceived parental support as a moderator. *Psychology & Sexuality*, 15(1), 82–96. **[14 s.]**
- Møhl, B., Giraldi, A. og Graugaard, C. (2019) *At arbejde klinisk-sexologisk* i Graugaard et al., 2019, *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 31 (s. 687 – 711) **[24 s.]**
- Oxlund, B., Møhl, B & Graugaard, C. (2019) *Ældrelivets seksualitet*, i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 10 (s. 235-259): **[24 s.]**
- Shala, A., Këllezi, B., Wakefield, J. R. H., & Stevenson, C. (2024). How social norms shape the long-term consequences of war rape: A mixed-method qualitative exploration. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 30(3), 338–349. **[11 s.]**
- Sodemann, M. & Hawwa, A. (2019) Seksualitet i et tværkulturelt perspektiv i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 15 (s. 343 – 369) **[26 s.]**
- Silva, A. C. M., Sei, M. B., & Vieira, R. B. A. P. (2021). Family, religion, and sex education among women with vaginismus: A qualitative study. *Psicologia: Teoria e Prática*, 23(3), 1–24. doi:10.5935/1980-6906/ePTPCP13276 **[25 s.]**
- Zeuthen, K. (2019) *Barndommens seksualitet*, i Graugaard et al., (2019), *Sexologi – Faglige perspektiver på seksualitet*, Munksgaard, kap. 9 (s. 217-235): **[18 s.]**

I alt 519 sider

Valgfag: Diskursiv psykologi: Det diskursive sind – en kulturpsykologisk tilgang

Modultitel dansk: *Diskursiv psykologi: Det diskursive sind – en kulturpsykologisk tilgang*

Modultitel engelsk: *Discursive psychology: The discursive mind – a cultural psychology approach*

ECTS: 5

Placering

KA 1. semester

Modulansvarlig

Carolin Demuth & Bo Allesøe Christensen

Undervisere

Carolin Demuth & Bo Allesøe Christensen

Type og sprog

Valgfag – dansk og engelsk

Læringsmål

Viden

Når modulet er afsluttet, skal den studerende kunne demonstrere viden om:

- En forståelse af sprog som en levende, dynamisk proces og praksis
- Det dialogiske forhold mellem sprog og 'mind'.

Færdigheder

Når modulet er afsluttet, skal den studerende kunne demonstrere færdigheder i:

- At kunne reflektere over det dialogiske forhold mellem sprog og 'mind' i hverdagslivet, og implikationerne dette forhold har for den psykologiske praksis
- At kunne kontekstualisere sprogbrug samt identificere sprogets performative karakter for derigennem at beskrive, hvordan psykologiske processer udtrykkes og forstås i sproglige interaktioner.

Kompetencer

Når modulet er afsluttet, skal den studerende kunne demonstrere kompetencer til:

- Kritisk reflekteret at kunne forholde sig til den dialogiske og interaktionelle forståelse i både forskning og psykologisk praksis
- Kritisk at kunne vurdere styrker og svagheder af det teoretiske og praktiske sprogbrug omhandlende psykologiske processer.

Modulets indhold

Dette kursus vil diskutere sammenhængen mellem sprog og 'mind' fra et kulturpsykologisk perspektiv. Eller sagt på en anden måde: det adresserer den gensidige konstitution af 'mind' og samfund fra et diskursivt perspektiv.

Psykologiske begreber som identitet, selv og hukommelse er længe blevet studeret som mentale fænomener placeret inden i individet. Tilsvarende er sprog (verbalt og ikke-verbalt) længe blevet behandlet som et abstrakt symbolsystem, som et medium hvorigennem indre mentale tilstande placeret i hjernen udtrykkes. Dog er der en stigende anerkendelse blandt forskere inden for psykologi, lingvistik og antropologi af, at psykologiske begreber som erindring, identitet og selv skal forstås som dynamiske processer, der er dialogisk eller interaktionelt sammenflettet med den sociale verden -processer, der er lokalt situeret i social interaktion og indlejret i den fænomenologiske, kropslige og materielle verden samt i historisk tid og sted. Nogle af disse tilgange er udviklet ud fra Wittgensteinske og Bakhtinske traditioner og tilgange, og kalder på et alternativ til repræsentationelle og symbolske perspektiver på sprog. Ved at se på samspillet mellem sprog og 'mind' fra disse perspektiver vil vi forsøge at opnå en bedre forståelse af deres dynamiske og dialogiske forhold.

Eksamen

Aktiv deltagelse/løbende evaluering

Prøven består i tilfredsstillende aktiv deltagelse i kurset, hvilket indebærer 75 % tilstedeværelse samt indløsning af samtlige opgaver (heri kan indgå bl.a. korte essays skrivning, gruppearbejde og gruppepræsentation), som stilles i løbet af kurset. Hvis den studerende ikke kan bestå ved aktiv deltagelse/løbende evaluering er der brugt et eksamensforsøg.

Syge- og re-eksamen:

Skriftlig.

Prøven er individuel.

Prøven er en hjemmeopgave, med en af den studerende valgt og af den kursusansvarlige underviser godkendt problemstilling i relation til pensum.

Pensumramme: 500 sider obligatorisk litteratur.

Sidetæl: 5-7 sider.

Besvarelsen bedømmes af eksaminator. Bedømmelsesform: Bestået / ikke bestået.

Tilladte hjælpemidler: Med visse hjælpemidler:

- De studerendes noter
- Pensum
- Anden faglig litteratur.

5 ECTS svarer til 135 timers arbejdsindsats, og disse forventes fordelt på følgende måde:

Aktivitet	Timer
8 forelæsninger af 2 timer	16
Evaluering	2
Læsning og forberedelse	117
Eksamen	0

I hver enkelt forelæsning er der lagt små øvelser ind, som de studerende i den sidste forelæsning skal reflektere over.

Plan over undervisning i valgfag Diskursiv Psykologi

#	Topic	timer	literature	teacher
1	Introduction: What is language? What is the discursive mind? How is it related to culture?	2 timer	Turnbull (2003) Bakhtin (1986).	Carolin Demuth Bo Allesøe Christensen
2	Harré: the discursive mind and conceptual analysis	2 timer	Harré and Gillet (1994) Timothy Racine, K. Slaney (2013)	Bo Allesøe Christensen
3	Austin: speech act analysis. How do we understand 'other minds' through language? What is the role of 'excusing', a conceptual analysis.	2 timer	Austin (1979) Forsberg (2022)	Bo Allesøe Christensen
4	Wittgenstein: methods and analysis	2 timer	Harré and Tisaw (2005), Potter (2001)	Bo Allesøe Christensen
5	Conversational Realities	2 timer	Shotter (2008)	Carolin Demuth
6	A phenomenological approach to language	2 timer	Larrain & Haye (2012) Haye & Larrain (2013) Cresswell (2013) Cresswell & Teucher (2011)	Carolin Demuth
7	The notion of "Voice"	2 timer	Bertau (2007, 2014)	Carolin Demuth
8	Conclusion: Reiteration, evaluation and brief reflections by the students	2 timer		Carolin Demuth Bo Allesøe Christensen

1. forelæsning

Den første forelæsning introducerer til valgfaget og dets tema omkring diskursiv psykologi. Fokus er generelt på, hvordan diskursivitet hænger sammen med det psykologiske, og specifikt hvilken betydning har det for at vi kan forstå os selv og hinanden psykologisk. Det diskursive ses som dækkende over både lingvistisk diskursivitet, som tale, og ikke-lingvistisk diskursivitet, som for eksempel gestikulation, som tilsammen udtrykkes gennem begrebet det diskursive sind. En væsentlig del af dette felt, har været koblingen mellem socio-kulturel psykologi og sprog-analytiske tilgange, med særlig fokus på, at diskursiv psykologisk

betydningsdannelse er noget man gør i interaktion med andre og ikke primært er noget man har. Den diskursive psykologi tager dermed udgangspunkt i interaktioner mellem mennesker, for eksempel i hverdagen eller den terapeutiske praksis, og forstår psykologiske fænomener i kraft af de interaktioner der sker her.

Litteratur:

- Bakhtin M. (1986). The problem of speech genres. In Speech genres and other late essays
- Turnbull, W (2003). Language in Action. Psychological Models of Conversation. Taylor and Francis

2. forelæsning

Denne forelæsning introducerer til den diskursive psykologi i Rom Harré's udgave. Harré's generelle tilgang til den diskursive psykologi (hvad der i praksis bliver til positioneringsteorien) bygger på en kritik af, hvad han kalder den første kognitive bølge i psykologien. Gennem en kombination af socialpsykologier orienteret imod konkrete menneskelige interaktioner, som set hos Goffmann og andre, med en begrebsanalyse inspireret af hverdagssprogsanalyser hos Austin, Ryle og Wittgenstein, forsøger Harre (og kollger) etableret en anden kognitiv bølge, der forstår det diskursive sind som formet gennem interaktioner med andre mennesker og i fysiske omgivelser. Begrebsanalysen bliver hermed en metode til at forstå centrale psykologiske begreber under hensyntagen til den kontekst de bruges i, hvem der bruger dem, og hvad de bruges til.

Litteratur:

- Harré and Gillett (1994). The Discursive Mind. Sage.
- Racine, T.; K. Slaney (2013). A Wittgensteinian Perspective on the Use of Conceptual Analysis in Psychology. Palgrave

3. forelæsning

Den tredje forelæsning dykker ned i John Austin's måde at analysere begreber på nemlig gennem talehandlinganalyse, og bruger to af hans tekster der analyserer de psykologiske begreber om henholdsvis 'other minds' og hvad det vil sige 'at undskylde'. I den første tekst forsøger Austin at kaste lys over en fundamental psykologisk problemstilling, nemlig hvordan ved at personer vi møder har tanker, følelser, og oplevelser, eller kort sagt har et sind vi kan forstå? I den anden præsenterer han en række nuancer i vores forståelse af at undskylde, som kobler det at undskylde som en psykologisk handling til grundlæggende normative overvejelser som for eksempel ansvar. Den sidste artikel ses desuden ofte også som præsenterende Austins metode til at analysere psykologiske begreber som situerede.

Litteratur:

- Austin, J. L. (1979). Philosophical Papers.
- Forsberg, N. (2022). Lectures on a Philosophy Less Ordinary. Language and Morality in Austin's philosophy. Routledge

4. Forelæsning

En anden vigtig tænker i den diskursive psykologi er Ludwig Wittgenstein. Denne forelæsning vil introducere til hans sene tænkning som i overvejende grad kredser om at forstå psykologiske fænomener som kontekstuelle og lejlighedsvis, og hvor en mellemmenneskelig forståelse baserer sig på at kunne forstå den psykologiske kompleksitet i de nuancer vi udtrykker overfor hinanden. Det betyder så samtidig også, at der er en modvillighed i forhold til at etablere meget teoretiske forståelser af menneskets psykologi, fordi disse ofte er forsimplende. Wittgensteins metode kan derfor ses som et forsøg på at skabe en kontekstsensitivitet overfor psykologiske fænomener, og dermed modgå en kompleksitetsreduktion af selvsamme.

Litteratur:

- Harré and Tisaw (2005) Wittgenstein and Psychology. Ashgate.
- Potter, J. (2001). Wittgenstein and Austin.

5. Forelæsning

Denne forelæsning tager fat i John Shotters arbejde omkring conversational realities. Shotter var, sammen med Kenneth Gergen og andre, en af hovedaktørerne indenfor social konstruktionismen indenfor psykologien. For Shotter skal tale eller konversation ikke forstås ud fra om det beskriver en forudgående virkelighed akkurat. Snarere handler det om adækvatheden af, om vores tale formår at gøre relevante aspekter af vores væren synlig. Dette kræver en opmærksomhed på viden som noget der etableres gennem de praksisser vi deltager i, at kriterier for psykologisk viden ikke kun kan forstås gennem en generel teoretisk viden, eller en praktisk teknisk viden, men er en viden der skal forstås indefra de samtaler der udspiller sig med andre mennesker.

Litteratur:

- Shotter, J. (2008). *Conversational Realities Revisited: Life, Language, Body and World*. Ohio: Taos Institute Publications

6. Forelæsning

Denne forelæsning vil tage et sociokulturelt fænomenologisk perspektiv på sprog ved at diskutere begrebet indre tale på den ene side og fænomenologien, som behandles i Bakhtins tidlige værker på den anden side. Bakhtin forbinder konsekvent sprog med legemlig oplevelse, der indebærer en følelsesmæssig disposition. Børn bliver født ind i deltagelse i talegenrer (almindelige mønstre for, hvordan man taler om noget). Disse talegenrer antyder ifølge Bakhtin en følelsesmæssigt-vurderende tone, som er et udtryk for et bredere fællesskab. I den forstand tilegner vi os aldrig blot et sprog, når vi lærer et sprog, men en normativ forståelse af verden og følelsen af at være i verden.

Litteratur:

- Cresswell, J. (2013). Experience and socio-cultural psychodynamics: Comment on Larrain and Haye's "The discursive nature of inner speech".
- Cresswell J. & Teucher U. (2011). The body and language: M. M. Bakhtin on ontogenetic development.
- Haye, A., & Larrain, A. (2013). Discursively constituted experience, or experience as reply: A rejoinder.
- Larrain, A., & Haye, A. (2012). The discursive nature of inner speech.

7. Forelæsning

Ovenstående problematikker kan måske samles i en forståelse af begrebet 'voice' eller stemme som et begreb der kan synliggøre at talen og samtalen, på een gang er noget der er givet ved og gennem socio-kulturelle praksisser, men samtidigt er noget vi hver især, gennem de personer vi er, udtrykker på vores egen specifikke måde.

Centralt her er Bertau's udvikling af begrebet 'voice', som hun forstår som et socialt og individuelt, symbolsk og legemligt fænomen med stor indflydelse på kommunikation og psykologiske processer (at blive og leve et selv, en identitet, tænkning, problemløsning, læring, beslutningstagning osv.).

Litteratur:

- Bertau, M-C. (2007). On the notion of voice: an exploration from a psycholinguistic perspective with developmental implications. *International Journal for Dialogical Science*.
- Bertau, M-C. (2014). Exploring language as the 'in-between'. *Theory and Psychology*,

8. Forelæsning

De sidste forelæsning vil bestå af en opsummering fra forelæsernes side, en fælles evaluering, og en præsentation fra de studerende om

Samlet pensum:

Austin, J. L. (1979). Philosophical Papers. s. 76-116; 175-204 **[69 s.]**

Bakhtin M. (1986). The problem of speech genres. In *Speech genres and other late essays* (s. 60–102; McGee V. W., Trans.). Austin: University of Texas Press. **[42 s.]**

Bertau, M-C. (2007). On the notion of voice: an exploration from a psycholinguistic perspective with developmental implications. *International Journal for Dialogical Science*. Fall, 2007. Vol. 2, No. 1, 133-161 **[28 s.]**

Bertau, M-C. (2014). Exploring language as the 'in-between'. *Theory and Psychology*, 24(4), 524-541. **[17 s.]**

Cresswell, J. (2013). Experience and socio-cultural psychodynamics: Comment on Larrain and Haye's "The discursive nature of inner speech". *Theory & Psychology*, 23(1), 123-130 **[8 s.]**

- Cresswell J. & Teucher U. (2011). The body and language: M. M. Bakhtin on ontogenetic development. *New Ideas in Psychology*, 29, 106–118. **[13 s.]**
- Forsberg, N. (2022). Lectures on a Philosophy Less Ordinary. Language and Morality in Austin's philosophy. Routledge s. 96-141 **[45 s.]**
- Harré and Gillett (1994). The Discursive Mind. Sage. s. 18-37; 37-50; 97-112 **[47 s.]**
- Harré and Tisaw (2005) Wittgenstein and Psychology. Ashgate. s. 3-21; 67-83; 141-166; 167-180; 181-207 **[98 s.]**
- Haye, A., & Larrain, A. (2013). Discursively constituted experience, or experience as reply: A rejoinder. *Theory & Psychology*, 23(1), 131-139 **[8 s.]**
- Larrain, A., & Haye, A. (2012). The discursive nature of inner speech. *Theory & Psychology*, 22(1), 3-22 **[19 s.]**
- Potter, J. (2001). Wittgenstein and Austin. Discourse theory and practice, 39-48. **[9 s.]**
- Racine, T. K. Slaney (2013). A Wittgensteinian Perspective on the Use of Conceptual Analysis in Psychology. Palgrave. s. 1-28 **[28 s.]**
- Shotter, J. (2008). *Conversational Realities Revisited: Life, Language, Body and World*. Ohio: Taos Institute Publications Chapter 1-3 (s. 14-70) **[56 s.]**
- Turnbull, W (2003). Language in Action. Psychological Models of Conversation. Taylor and Francis. s. 1-19 **[19 s.]**

I alt 506 sider

Valgfag: Personlighed og Psykopatologi

Modultitel dansk: *Personlighed og Psykopatologi*

Modultitel engelsk: *Personality and Psychopathology*

ECTS: 5

Placering

KA 1. semester

Modulansvarlig

Lennart Kiel

Underviser

Lennart Kiel

Type og sprog

Valgfag – dansk

Maksimalt 80 deltagere.

Læringsmål

Viden

Når modulet er afsluttet, skal den studerende kunne demonstrere viden om:

- Klassiske og moderne beskrivelser af personlighed og personlighedsforstyrrelse
- Centrale teoretiske og metodiske begreber inden for klinisk personlighedspsykologi
- Forholdet mellem teori og empiri inden for klinisk personlighedspsykologi
- Behandling af personlighedsforstyrrelse og justering af interventioner ud fra personlighed i general terapeutisk praksis

Færdigheder

- Når modulet er afsluttet, skal den studerende kunne demonstrere færdigheder i:
- At beskrive og redegøre for relevante begreber og tematikker inden for klinisk personlighedspsykologi
- At forstå og analysere sammenhænge mellem personlighed og psykopatologi
- At identificere og diskutere ligheder og forskelle mellem forskellige modeller inden for klinisk personlighedspsykologi og personlighedsforstyrrelse

Kompetencer

- Når modulet er afsluttet, skal den studerende kunne demonstrere kompetencer til:

- At anvende viden og færdigheder til teoretisk og metodisk at undersøge relevante problemstillinger inden for klinisk personlighedspsykologi på en selvstændig, akademisk, og nuanceret måde
- At reflektere over og forholde sig nuanceret til forholdet mellem teori, empiri og interventioner inden for klinisk personlighedspsykologi

Modulets indhold

Modulet introducerer til klinisk personlighedspsykologi. Med afsæt i teori og empiri undersøger vi, hvordan menneskers personlighed kan være relateret til psykisk lidelse. Modulet tager udgangspunkt i personlighed som en kombination af både personlighedstræk og socialkognitive færdigheder. Der vil fokuseres på forståelsen af såvel personlighedsforstyrrelse samt relationen mellem personlighed og generel psykiatri, såsom depression, angst, og andre psykiske lidelser.

Modulets undervisningsgange vil være emneopdelt og dækker følgende hovedområder: 1) en grundlæggende introduktion til personlighed, psykiatri og deres indbyrdes forhold belyst gennem klassiske og moderne perspektiver; 2) kvantitativ psykiatri med fokus på en hierarkisk taksonomi for psykiatri og personlighed; 3) kategoriske og dimensionale modeller for diagnostik af personlighedspsykiatri; 4) en psykodynamisk-funderet udviklingspsykologisk forståelse af personlighedspsykiatri; 5)+6) vurdering og behandling af personlighedspsykiatri i klinisk praksis.

Der vil i undervisningen indgå case-materiale i form af udredningsbeskrivelser samt videooptagelser af diagnostiske interviews.

Eksamen

Prøven består i tilfredsstillende aktiv deltagelse i kurset, hvilket indebærer 75 % tilstedeværelse samt indløsning af samtlige opgaver (heri kan indgå bl.a. kort essayskrivning, gruppearbejde og gruppepræsentation), som stilles i løbet af kurset.

Hvis den studerende ikke kan bestå ved aktiv deltagelse/løbende evaluering er der brugt et eksamensforsøg.

Syge- og re-eksamen:

Skriftlig.

Prøven er individuel.

Prøven er en hjemmeopgave, med en af den studerende valgt og af den kursusansvarlige underviser godkendt problemstilling i relation til pensum.

Pensumramme: 500 sider obligatorisk litteratur.

Sidetæl: 5-7 sider.

Besvarelsen bedømmes af eksaminator.

Tilladte hjælpemidler:

Med visse hjælpemidler:

- De studerendes noter
- Pensum
- Anden faglig litteratur

Plan over undervisning

5 ECTS svarer til 135 timers arbejdsindsats, og disse forventes fordelt på følgende måde:

Aktivitet	Timer
6 forelæsninger á 2 timer	12
Evalueringer	3
4 seminartimer á 1 time og 2 á 2 timer	8
Læsning og forberedelse	112
Eksamen	0

NB: lektioner tælles som timer.

Gang	Aktivitet	Tidsslot	Titel	Underviser
1	Forelæsning og seminar	3 x 45 min	Introduktion til Personlighed og Psykopatologi	Lennart Kiel
2	Forelæsning og seminar	3 x 45 min	Personlighed og Symptomidelser: En Hierarkisk Taksonomi for Psykopatologi	Lennart Kiel
3	Forelæsning og seminar	3 x 45 min	Personlighedspatologi 1: Fra Kategorier til Dimensioner	Lennart Kiel
4	Forelæsning og seminar	3 x 45 min	Personlighedspatologi 2: Et Psykodynamisk og Udviklingspsykologisk Perspektiv	Lennart Kiel
5	Forelæsning og seminar	4 x 45 min	Personlighed i Klinikken 1: Assessment	Lennart Kiel
6	Forelæsning og seminar	4 x 45 min	Personlighed i Klinikken 2: Psykoterapeutisk Behandling	Lennart Kiel

Pensum:

1. Forelæsning og seminar: Introduktion til Personlighed og Psykopatologi

Der gives en introduktion til klinisk personlighedsspsykologi, herunder en generisk model for, hvad personlighed er, og hvordan personlighed kan beskrives. Undervisningen præsenterer dertil historiske og nutidige diskussioner af forholdet mellem personlighed og psykopatologi; herunder diagnostiske og behandlingsmæssige udfordringer.

Litteratur (opsat i anbefalet læserækkefølge):

- Clark, L. A. (2005). Temperament as a Unifying Basis for Personality and Psychopathology. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 114(4), 505–521 [13 s.]

- Widiger, T. A. (2011). Personality and psychopathology. *World Psychiatry*, 10(2), 103–106 [4 s.]
- Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2018). All for One and One for All: Mental Disorders in One Dimension. *The American Journal of Psychiatry*, 175(9), 831–844 [14 s.]
- McWilliams, N. (2012). Beyond Traits: Personality as Intersubjective Themes. *Journal of Personality Assessment*, 94(6), 563–570 [8 s.]

2. Forelæsning og seminar: Personlighed og Symptomidelser: En Hierarkisk Taksonomi for Psykopatologi

Undervisningsgangen fokuserer på en nyere dimensional model for psykopatologi. Hierarchical Taxonomy of Psychopathology (HiTOP) er en hierarkisk model for beskrivelsen af psykiske symptomer og deres overlap, der af fortalere fremføres som et solidt, empirisk funderet alternativ til traditionel og kategorisk ICD/DSM klassifikation af psykisk lidelse. Mens evidensen for HiTOP-modellen er hurtigt accelererende, er modellen også rod til en stor empirisk-teoretisk udfordring: personlighed og psykopatologi kan ikke adskilles kvantitativt.

Litteratur (opsat i anbefalet læserækkefølge):

- Kotov, R., Krueger, R. F., Watson, D., Cicero, D. C., Conway, C. C., DeYoung, C. G., Eaton, N. R., Forbes, M. K., Hallquist, M. N., Latzman, R. D., Mullins-Sweatt, S. N., Ruggero, C. J., Simms, L. J., Waldman, I. D., Waszczuk, M. A., & Wright, A. G. C. (2021). The Hierarchical Taxonomy of Psychopathology (HiTOP): A Quantitative Nosology Based on Consensus of Evidence. *Annual review of clinical psychology*, 17, 83–108 [29 s.]
- Forbes, M. K., Baillie, A., Batterham, P. J., Calear, A., Kotov, R., Krueger, R. F., Markon, K. E., Mewton, L., Pellicano, E., Roberts, M., Rodriguez-Seijas, C., Sunderland, M., Watson, D., Watts, A. L., Wright, A. G. C., & Clark, L. A. (2025). Reconstructing Psychopathology: A Data-Driven Reorganization of the Symptoms in the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. *Clinical Psychological Science*, 13(3), 462–488 [27 s.]
- DeYoung, C. G., Chmielewski, M., Clark, L. A., Condon, D. M., Kotov, R., Krueger, R. F., Lynam, D. R., Markon, K. E., Miller, J. D., Mullins-Sweatt, S. N., Samuel, D. B., Sellbom, M., South, S. C., Thomas, K. M., Watson, D., Watts, A. L., Widiger, T. A., & Wright, A. G. C. (2022). The distinction between symptoms and traits in the Hierarchical Taxonomy of Psychopathology (HiTOP). *Journal of Personality*, 90(1), 20–33. [14 s.]
- Waszczuk, M. A., Hopwood, C. J., Luft, B. J., Morey, L. C., Perlman, G., Ruggero, C. J., Skodol, A. E., & Kotov, R. (2022). The Prognostic Utility of Personality Traits Versus Past Psychiatric Diagnoses: Predicting Future Mental Health and Functioning. *Clinical Psychological Science*, 10(4), 734–751. [14 s.]
- Widiger, T. A., Sellbom, M., Chmielewski, M., Clark, L. A., DeYoung, C. G., Kotov, R., Krueger, R. F., Lynam, D. R., Miller, J. D., Mullins-Sweatt, S., Samuel, D. B., South, S. C., Tackett, J. L., Thomas, K. M., Watson, D., & Wright, A. G. C. (2019).

Personality in a Hierarchical Model of Psychopathology. *Clinical Psychological Science*, 7(1), 77–92. **[10 s.]**

- Bach, B., Hopwood, C. J., Simonsen, E., & Krueger, R. F. (2025). Personality Traits. In *Practitioner's Guide to the Alternative Model for Personality Disorders* (s. 67-88). Guilford Press. **[22 s.]**

3. Forelæsning og seminar: Personlighedsopatologi 1: Fra Kategorier til Dimensioner

Denne undervisningsgang zoomer vi ind på personlighedsopatologi og personlighedsforstyrrelser. Med overgangen til DSM-6 og ICD-11 forsvinder de klassiske kategoriske personlighedsdiagnoser, såsom Borderline, Narcissisme og Ængstelig-Evasiv personlighedsstruktur. Undervisningen har derfor fokus på, hvad personlighedsforstyrrelser; hvordan det beskrives, klassificeres, og diagnosticeres.

Litteratur (opsat i anbefalet læserækkefølge):

- Millon, T. (2004). Personality disorders: Classical foundations. In T. Millon, S. Grossman, C. Millon, S. Meagher, & R. Ramnath, *Personality disorders in modern life* (2nd ed., s. 1–37). Wiley. **[37 s.]**
- Kongerslev, M. T., & Simonsen, S. (2017). Personlighedens Psykopatologi – Psykiatrisk klassifikation, klinisk fremtræden og diagnostisk udredning. In Mathiesen, B. B., & Simonsen, E. (Ed.), *Personlighed og Personlighedsforstyrrelser – En Grundbog* (1. ed., s. 175-221) **[46 s.]**
- Sharp, C., Wright, A., Fowler, J., Frueh, B., Allen, J., Oldham, J., & Clark, L. (2015). The Structure of Personality Pathology: Both General (“g”) and Specific (“s”) Factors? *Journal of Abnormal Psychology*, 124(2), 387–398. doi.org/10.1037/abn0000033 **[10 s.]**
- Bender, D., Morey, L., & Skodol, A. (2011). Toward a Model for Assessing Level of Personality Functioning in DSM-5, Part I: A Review of Theory and Methods. *Journal of Personality Assessment: Personality Assessment in the DSM-5*, 93(4), 332–346. doi.org/10.1080/00223891.2011.583808 **[10 s.]**
- Hopwood, C. J., Kotov, R., Krueger, R. F., Watson, D., Widiger, T. A., Althoff, R. R., Ansell, E. B., Bach, B., Michael Bagby, R., Blais, M. A., Bornovalova, M. A., Chmielewski, M., Cicero, D. C., Conway, C., De Clercq, B., De Fruyt, F., Docherty, A. R., Eaton, N. R., Edens, J. F., ... Zimmermann, J. (2018). The time has come for dimensional personality disorder diagnosis. *Personality and Mental Health*, 12(1), 82–86. **[5 s.]**
- Shedler, J., Beck, A., Fonagy, P., Gabbard, G., Gunderson, J., Kernberg, O., ... Westen, D. (2010). Personality Disorders in DSM-5. *American Journal of Psychiatry*, 167(9), 1026–1028. doi.org/10.1176/appi.ajp.2010.10050746 **[3 s.]**
- World Health Organization. (2024). Personality disorders and related traits (s. 553-569). In *Clinical descriptions and diagnostic requirements for ICD-11 mental, behavioural and neurodevelopmental disorders*. Author. **[17 s.]**

4. Forelæsning og seminar: Personlighedsopatologi 2: Et Psykodynamisk og Udviklingspsykologisk Perspektiv

På fjerde undervisning rettes fokus fortsat mod personlighedsforstyrrelse, idet vi arbejder med og anvender Otto Kernbergs klassiske objektrelationsteoretiske model for, hvad personlighed og personlighedsforstyrrelse er. Undervisningen kommer dermed til at beskæftige sig med fænomener som psykiske forsvar, identitetsintegration og –diffusion, realitetstestning og aggression. Med afsæt i tekster af den sydafrikanske/amerikanske professor i klinisk psykologi Carla Sharp undersøges, hvordan Kernbergs teori kan informere en moderne udviklingspsykologisk forståelse af personlighedsopatologi.

Litteratur (opsat i anbefalet læserækkefølge):

- Kernberg. (2016). What is Personality? *Journal of Personality Disorders*, 30(2), 145–156. [13 s.]
- Yeomans, F. E., Clarkin, J. F., & Kernberg, O. F. (2015). *Transference-focused psychotherapy for borderline personality disorder : a clinical guide* (s. 16-37). American Psychiatric Publishing. [24 s.]
- Sharp, C., & Wall, K. (2018). Personality pathology grows up: adolescence as a sensitive period. *Current Opinion in Psychology*, 21, 111–116. [6 s.]
- Sharp, C., & Oldham, J. (2023). Nature and assessment of personality pathology and diagnosis. *American Journal of Psychotherapy*, 76(1), 3–8. [6 s.]

5. Forelæsning og seminar: Personlighed i Klinikken 1: Assessment

Den femte undervisningsgang fokuserer på den kliniske dagligdag, idet begreber, modeller og teorier fra de første fire undervisningsgange sættes i spil med henblik på at forstå, hvordan assessment (dvs vurdering og udredning) af personligheds-relaterede vanskeligheder og personlighedsforstyrrelse foregår i praksis. Vi zoomer ind på vurdering og beskrivelse af personlighedsfunktion og (patologiske) personlighedstræk med henblik på caseformulering og behandlingsplanlægning.

Litteratur (opsat i anbefalet læserækkefølge):

- Bach, B., Hopwood, C. J., Simonsen, E., & Krueger, R. F. (2025). How can the alternative model of personality disorders support our clinical work? In *Practitioner's Guide to the Alternative Model for Personality Disorders* (s. 3-31). Guilford Press. [29 s.]
- Bach, B., Hopwood, C. J., Simonsen, E., & Krueger, R. F. (2025). Assessment and Reporting in Clinical Practice? In *Practitioner's Guide to the Alternative Model for Personality Disorders* (s. 101-122). Guilford Press. [22 s.]
- Hutsebaut, J., & Kamphuis, J. H. (2026). Psychoeducation and case-formulation. In B. Bach (Ed.), *ICD-11 personality disorders: Assessment and treatment* (s. 540–557). Oxford University Press. [17 s.]
- Natoli, A. P., Murdock, J. G., Merguie, J. L., & Hopwood, C. J. (2025). Dimensional models of personality and a multidimensional framework for treating personality pathology. *BJPsych Advances*, 31(3), 137–146. [10 s.]

6. Forelæsning og seminar: Personlighed i Klinikken 2: Psykoterapeutisk Behandling

Den sjette og sidste undervisning fortsætter med fokus på den kliniske dagligdag, idet vi ser nærmere på psykoterapeutiske behandlingstilgange til personligheds-relaterede vanskeligheder og personlighedsforstyrrelser. Pensum rummer to primære vinkler: Behandling med fokus på personlighedstræk (Bach og Presnall-Shvorin, 2020 + Sauer-Zavala et al., 2026) versus fokus på personlighedsfunktion (Hutsebaut og Bender, 2024 + Blüml, 2026). Behandlingsstrategier udfoldes, og vi diskuterer, hvordan forskellige fokuspunkter kan være relevante afhængigt af patologisk sværhedsgrad, mulighed for kortids- eller langtidsterapi, samt patientens (og terapeutens) personlige præferencer.

Litteratur (opsat i anbefalet læserækkefølge):

- Hutsebaut, J., & Bender, D. S. (2024). The Clinical Utility of the Level of Personality Functioning Scale: A Treatment Perspective. *Journal of Psychiatric Practice*, 30(6), 411–420. **[10 s.]**
- Bach, B. & Presnall-Shvorin, J. (2020). Using DSM-5 and ICD-11 Personality Traits in Clinical Treatment. In: Lejuez, & Gratz, K. L. (ed). The Cambridge handbook of personality disorders. Cambridge University Press. **[15 s.]**
- Kiel, L., Hopwood, C. J., & Lind, M. (2024). Changes in personality functioning and pathological personality traits as a function of treatment: A feasibility study. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 46, 695–704. **[8 s.]**
- Sauer-Zavala et al. (2026). Compass – Cognitive Behavioral Modules for Personality Symptoms. In B. Bach (Ed.), *ICD-11 personality disorders: Assessment and treatment* (s. 468-485). Oxford University Press. **[18 s.]**
- Blüml, V. (2026). Transference-Focused Psychotherapy. In B. Bach (Ed.), *ICD-11 personality disorders: Assessment and treatment* (s. 307-328). Oxford University Press. **[22 s.]**

Samlet Litteraturliste

- Bach, B. & Presnall-Shvorin, J. (2020). Using DSM-5 and ICD-11 Personality Traits in Clinical Treatment. In: Lejuez, & Gratz, K. L. (ed). The Cambridge handbook of personality disorders. Cambridge University Press. **[15 s.]**
- Bach, B., Hopwood, C. J., Simonsen, E., & Krueger, R. F. (2025). *Practitioner's Guide to the Alternative Model for Personality Disorders* (s. 3-31, 67-88, 101-122). Guilford Press. **[73 s.]**
- Bender, D., Morey, L., & Skodol, A. (2011). Toward a Model for Assessing Level of Personality Functioning in DSM-5, Part I: A Review of Theory and Methods. *Journal of Personality Assessment: Personality Assessment in the DSM-5*, 93(4), 332–346. doi.org/10.1080/00223891.2011.583808 **[10 s.]**

- Blüml, V. (2026). Transference-Focused Psychotherapy. In B. Bach (Ed.), *ICD-11 personality disorders: Assessment and treatment* (s. 307-328). Oxford University Press. [22 s.]
- Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2018). All for One and One for All: Mental Disorders in One Dimension. *The American Journal of Psychiatry*, 175(9), 831–844. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2018.17121383> [14 s.]
- Clark, L. A. (2005). Temperament as a Unifying Basis for Personality and Psychopathology. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 114(4), 505–521. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.114.4.505> [13 s.]
- DeYoung, C. G., Chmielewski, M., Clark, L. A., Condon, D. M., Kotov, R., Krueger, R. F., Lynam, D. R., Markon, K. E., Miller, J. D., Mullins-Sweatt, S. N., Samuel, D. B., Sellbom, M., South, S. C., Thomas, K. M., Watson, D., Watts, A. L., Widiger, T. A., & Wright, A. G. C. (2022). The distinction between symptoms and traits in the Hierarchical Taxonomy of Psychopathology (HiTOP). *Journal of Personality*, 90(1), 20–33. <https://doi.org/10.1111/jopy.12593> [14 s.]
- Forbes, M. K., Baillie, A., Batterham, P. J., Caelear, A., Kotov, R., Krueger, R. F., Markon, K. E., Mewton, L., Pellicano, E., Roberts, M., Rodriguez-Seijas, C., Sunderland, M., Watson, D., Watts, A. L., Wright, A. G. C., & Clark, L. A. (2025). Reconstructing Psychopathology: A Data-Driven Reorganization of the Symptoms in the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. *Clinical Psychological Science*, 13(3), 462–488. <https://doi.org/10.1177/21677026241268345> [27 s.]
- Hopwood, C. J., Kotov, R., Krueger, R. F., Watson, D., Widiger, T. A., Althoff, R. R., Ansell, E. B., Bach, B., Michael Bagby, R., Blais, M. A., Bornoalova, M. A., Chmielewski, M., Cicero, D. C., Conway, C., De Clercq, B., De Fruyt, F., Docherty, A. R., Eaton, N. R., Edens, J. F., ... Zimmermann, J. (2018). The time has come for dimensional personality disorder diagnosis. *Personality and Mental Health*, 12(1), 82–86. <https://doi.org/10.1002/pmh.1408> [5 s.]
- Hutsebaut, J., & Bender, D. S. (2024). The Clinical Utility of the Level of Personality Functioning Scale: A Treatment Perspective. *Journal of Psychiatric Practice*, 30(6), 411–420. <https://doi.org/10.1097/PRA.0000000000000822> [10 s.]
- Hutsebaut, J., & Kamphuis, J. H. (2026). Psychoeducation and case-formulation. In B. Bach (Ed.), *ICD-11 personality disorders: Assessment and treatment* (s. 540–557). Oxford University Press. [17 s.]
- Kernberg, (2016). What is Personality? *Journal of Personality Disorders*, 30(2), 145–156. <https://doi.org/10.1521/pedi.2106.30.2.145> [13 s.]
- Kiel, L., Hopwood, C. J., & Lind, M. (2024). Changes in personality functioning and pathological personality traits as a function of treatment: A feasibility study. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 46, 695–704. <https://doi.org/10.1007/s10862-024-10138-z> [8 s.]
- Kongerslev, M. T., & Simonsen, S. (2017). Personligheds Psykopatologi – Psykiatrisk klassifikation, klinisk fremtræden og diagnostisk udredning. In Mathiesen, B. B., & Simonsen, E. (Ed.), *Personlighed og Personlighedsforstyrrelser – En Grundbog* (1. ed., s. 175-221) [46 s.]
- Kotov, R., Krueger, R. F., Watson, D., Cicero, D. C., Conway, C. C., DeYoung, C. G., Eaton, N. R., Forbes, M. K., Hallquist, M. N., Latzman, R. D., Mullins-Sweatt, S. N., Ruggero, C. J., Simms, L. J., Waldman, I. D., Waszczuk, M. A., & Wright, A. G. C. (2021). The Hierarchical Taxonomy of Psychopathology (HiTOP): A Quantitative

Nosology Based on Consensus of Evidence. *Annual review of clinical psychology*, 17, 83–108. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-081219-093304> [29 s.]

- McWilliams, N. (2012). Beyond Traits: Personality as Intersubjective Themes. *Journal of Personality Assessment*, 94(6), 563–570. <https://doi.org/10.1080/00223891.2012.711790> [8 s.]
- Millon, T. (2004). Personality disorders: Classical foundations. In T. Millon, S. Grossman, C. Millon, S. Meagher, & R. Ramnath, *Personality disorders in modern life* (2nd ed., s. 1–37). Wiley. [37 s.]
- Natoli, A. P., Murdock, J. G., Merguie, J. L., & Hopwood, C. J. (2025). Dimensional models of personality and a multidimensional framework for treating personality pathology. *BJPsych Advances*, 31(3), 137–146. <https://doi.org/10.1192/bja.2024.55> [10 s.]
- Sauer-Zavala et al. (2026). Compass – Cognitive Behavioral Modules for Personality Symptoms. In B. Bach (Ed.), *ICD-11 personality disorders: Assessment and treatment* (s. 468-485). Oxford University Press. [18 s.]
- Sharp, C., & Oldham, J. (2023). Nature and assessment of personality pathology and diagnosis. *American Journal of Psychotherapy*, 76(1), 3–8. <https://doi.org/10.1176/appi.psychotherapy.20220016> [6 s.]
- Sharp, C., & Wall, K. (2018). Personality pathology grows up: adolescence as a sensitive period. *Current Opinion in Psychology*, 21, 111–116. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.11.010> [6 s.]
- Sharp, C., Wright, A., Fowler, J., Frueh, B., Allen, J., Oldham, J., & Clark, L. (2015). The Structure of Personality Pathology: Both General (“g”) and Specific (“s”) Factors? *Journal of Abnormal Psychology*, 124(2), 387–398. doi.org/10.1037/abn0000033 [10 s.]
- Shedler, J., Beck, A., Fonagy, P., Gabbard, G., Gunderson, J., Kernberg, O., ... Westen, D. (2010). Personality Disorders in DSM-5. *American Journal of Psychiatry*, 167(9), 1026–1028. doi.org/10.1176/appi.ajp.2010.10050746 [3 s.]
- Waszczuk, M. A., Hopwood, C. J., Luft, B. J., Morey, L. C., Perlman, G., Ruggero, C. J., Skodol, A. E., & Kotov, R. (2022). The Prognostic Utility of Personality Traits Versus Past Psychiatric Diagnoses: Predicting Future Mental Health and Functioning. *Clinical Psychological Science*, 10(4), 734–751. <https://doi.org/10.1177/21677026211056596> [14 s.]
- Widiger, T. A. (2011). Personality and psychopathology. *World Psychiatry*, 10(2), 103–106. <https://doi.org/10.1002/j.2051-5545.2011.tb00024.x> [4 s.]
- Widiger, T. A., Sellbom, M., Chmielewski, M., Clark, L. A., DeYoung, C. G., Kotov, R., Krueger, R. F., Lynam, D. R., Miller, J. D., Mullins-Sweatt, S., Samuel, D. B., South, S. C., Tackett, J. L., Thomas, K. M., Watson, D., & Wright, A. G. C. (2019). Personality in a Hierarchical Model of Psychopathology. *Clinical Psychological Science*, 7(1), 77–92. <https://doi.org/10.1177/2167702618797105> [10 s.]
- World Health Organization. (2024). Personality disorders and related traits (s. 553-569). In *Clinical descriptions and diagnostic requirements for ICD-11 mental, behavioural and neurodevelopmental disorders*. Author. Link: <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/dcf73611-9e0f-4d5c-85f6-85a58b0da6de/content> [17 s.]

- Yeomans, F. E., Clarkin, J. F., & Kernberg, O. F. (2015). *Transference-focused psychotherapy for borderline personality disorder : a clinical guide* (s. 16-37). American Psychiatric Publishing. **[24 s.]**

I alt 483 sideres pensum.

Der vil udover pensum indgå case-beskrivelser svarende til 15-20 sideres tekst.